

DI ÇAND U HUNER DA

GÖVEND

dersim ve horasan gerçeği   özgün e. bulut
ji jina mın ra nameyek   nazım hikmet
mirovek çê minanî çiyayek asê   h. diyar
delâl'a mektuplar   mehmet murat
dünden bugüne diyarbakır'da   redaksiyon
yerel basın

10

Ocak - Şubat '95

Govend

Ocak - Şubat 95

SAHİBİ:
Mazhar KARA

YAZIİŞLERİ MÜDÜRÜ:
Teyfik EREN

**YÖNETİM VE YAZIŞMA
ADRESİ:**

EKİNCİLER CADDESİ,
GIYASETTİN BEY İŞ HANI
KAT:2 NO: 118
OFİS / DİYARBAKIR

TELEF : (412)228 60 94
FAX: (412) 221 36 63

BANKA HESAP NO:

Mazhar KARA Adına
T.C. Ziraat Bankası
Diyarbakır Merkez şubesi
353764 nolu cari hesap

ABONE KOŞULLARI

6 AYLIK :125.000.- TL
1 YILLIK: 250.000.-TL

DİZGİ:
Govend

BASKI: :
SERLER MATBAASI

İÇİNDEKİLER / NAVEROK

Pêşgotın	1
Helbest- Şiir. - A.Hicri İzgören	2
Dersim ve Horasan Gerçeği. - Özgün E. Bulut	3-5
Helbest/ Şiir.- Nazım Hikmet	6
Röportaj - Veysel Öngören	7-8
Mırovek çê Minani Çiyaki Asê - H. Diyar	9-12
Zozık (Helbest-Şiir) - Mamoste Fexri Keya	12
Delal'a Mektuplar - Mehmet Murat	13-14
Hevpeyvîn - Guhdar Selahadin Babaz	15-16
Serpêhati - Y. Piran, M. Koçer	17-18
Dünden Bugüne Diyarbakır'da Yerel Basın.....	19-22
Zargotına Me - Dulbırin	23
Wêne - Samet Aydın	24
Helbest - Ezmanê Kari	25
Name Jı Dayikê ra - Mazhar Kara	26-27
Hunermendek Héja; Burhan Şêwi - Hesen Hebeş	28
Pışti 70'ê Salı - Celal Özgür	29
Çok Geç Olmadan - Muhtar.- Nazlı Çınar	30
Helbest- Şiir - İbrahim Malgaç	31
Helbest- Şiir - Ahmet Çakmak	32
Bölgeden Sanat Haberleri.- Redaksiyon	32

Ön kapak resmi ve logo : **Tekin Fırat**

Arka kapak foto(Halı yastık ADIYAMAN): **Hüseyin Elçi**

PEŞGOTIN

Ji nuh ve merheba!

Xwendevanên hêja, belê ev wextek dirêj e ku me ji wera Govend amade nekir. Haya me baş jê heye ku, we û Govendê zef bêriya hevdû kirîye. Lê, bawer bin ku, ji bo Govend'ek kûrtir, xurtir û delaltir xebatên me her berdewam bûn.

Belê, em j destpêkê vir da nesekeşin. Me ji bo kar û şixulek wîha gring me haziriyên xwe kir, xwe kemiland.

Govend'ê, him bi naverok û him ji bi tîmtêla xwe va xwe nûh kir. Gelek hunermend, ranyar û ronakbirên delal ji, ji bo Govend'ek xurtir û delaltir mil dane milê me.

Emê dût û dirêj qala guherîn û nûjeniya Govend'ê nekin. Lewra, hûnê wê yeki di navbera rûpelan da bi çavên xwe bibinin.

Xendevanên hêja, xwiya ku rewşa welat, ji bo kar û barek wîha pîr ne li ci ye. Ew agirê ku ji sedsali vir da li ser serê gelê me hatiye dadan, iro xedar tîr û dijwartir e.

Lê em di wê baweriyê da ne ku, hêviyên nûh gava di tariyên kor û bi xwîn da rast li evinên ronî tîr, ji nûh ve xurtir aj didin.

Govend, baş hay ji rewş û ramanên gel, welat û dinê heye. Bira kesek bi şik û şubheyên badilhewa dilê xwe teng, rûyê xwe tal û hevîyên xwe qut neke

Ji vir û şûn da, emê, Govend'a xwe mil bi mil bigerin; kîlamên xwe geştir, mîqamên xwe xweştir bidominin.

Govend'a gelê me ber bi roniyê digere.

Bi diyariya rojên ronî, azad û zelal.

Wêne / Fotoğraf : Huseyin ELÇI

MIŞEXT

Bedelê wi hatiye dayin, hukum daketiye demê
Emaneta vi ji dilê min nexine xwar
Va ye di paşla xwe da bi fermanê xwe, bi birinên xwe va
Min ji ter rûyek anî, tenek cerd xwarî
Min bigir bi qaranfilek dade

Bi merhebayek di şliyanda şîlbûyi va
Şeva te di derek wiyê westiyayida qul dikim
Ağır berdayine hemû stargehên min
Lî şîverêyek zırav dîgerim di çavên te da
Min bigire bi derek şevê va bîmexşine

Bedel hatiye dayin, hatiye birin hukmê kuştinê
Dî nav xwin û xwîdanê da, di orta zelzeleyan da
Lî pey kilamek buhuri cıvaniya min
Demsaleki teyê veşarti heye mutleq
Bigre min bîelîmine cehenema xwe

SÜRGÛN

Bedeli ödenmiş vakte hüküm inmiştir
Yüreğimden düşürmeden emanetini
İşte koynumda fermanlarınla, yaralarım
Sana vurgun yemiş bir ten getirdim
Al bir karanfile tutuştur beni

Yağmurlarla ıslanmış bir merhabayla
Yorgun bir yerinden deliyorum geceni
Kundaklanmış bütün sığınaklarım
Gözlerinden ince bir geçit arıyorum
Al gecenin bir yerine yakıştır beni

Bedeli ödenmiş katle hüküm inmiştir
Kan-ter içinde depremler ortasında
Bir şarkının peşinde geçti gençliğim
Sakladığın bir mevsim vardır mutlaka
Al cehennemine alıştır beni

Bedeli Ödenmiştir adlı kitaptan

Helbest / Şiir : A.Hicri İZGÖREN

Wergêr / Çeviren : Mazhar Kara

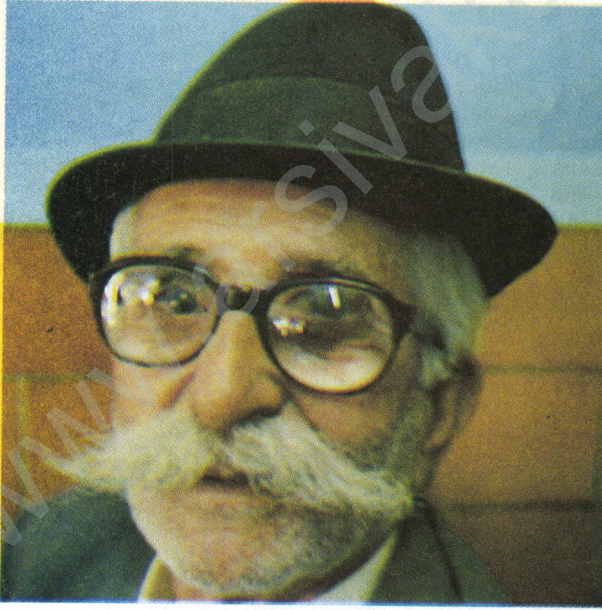

DERSİM VE HORASAN GERÇEĞİ

Özgün E. BULUT

Dersim'de halkın büyükçoğunluğu özellikle yaşlı Kürt Aleviler, geçmişlerinin Horasan'dan geldiğini ve gerçek müslümanın kendilerinin olduğunu her fırsatta söylerler. Ancak Horasan'ın ne coğrafi ne de tarihsel konumunu tam olarak bilirlir. Dolayısıyla, bu bilinmezlik yanlış söylemleri beraberinde getiriyor. Dersimli ya Türk, ya Arap ya da Kürt oluyor.

Kuşkusuz Dersimlinin geçmişi hakkında düştüğü bu belirsizliğin temel nedeni, resmi ideoloji tarafından yıllarca sürdürülen yanlış bilgilendirme ve yönlendirmeden kaynaklanmaktadır. Dersim üzerindeki baskı ve zulmün getirdiği korku, sinmişlik Dersimlinin geçmişi inkar ve kimliğini gizleme olarak dışarıya vurmuş, bu da yeni yetişen kuşakların geçmişlerini unutma-

Fotoğraf: Hüseyin ELÇİ

larına neden olmuştur. Özellikle bu tür yanlışların Alevilik üzerine araştırma yapan çeşitli yazarlar tarafından kullanılması da dikkat çekici bir başka

yöndür. "Tunceli Zaza'larının cem ayinlerinde deyişlerini Türkçe söylemeleri gibi, Tunceli ve Erzincan civarındaki yaşlıların çocukları ile tartışmalarında, hem de Kürtçe olarak "Esas Türk biziz, diğerleri sonradan Türk olmuşlardır. Bizim ceddımız Horasan Türkleridir" demeleri de oldukça anlamlıdır"(1) diyen Cemal Şener, Resmi ideolojinin dayattığı yapay söylemlere ortak olup, Dersimli Kürt Alevilerinin kimlik sorununu bilimsel(!) bir tavırla çözümlemiş bulunuyor. Oysa aynı Dersimlilerin Türklerle ticari ilişkilerinde, kız alıp vermelerinde

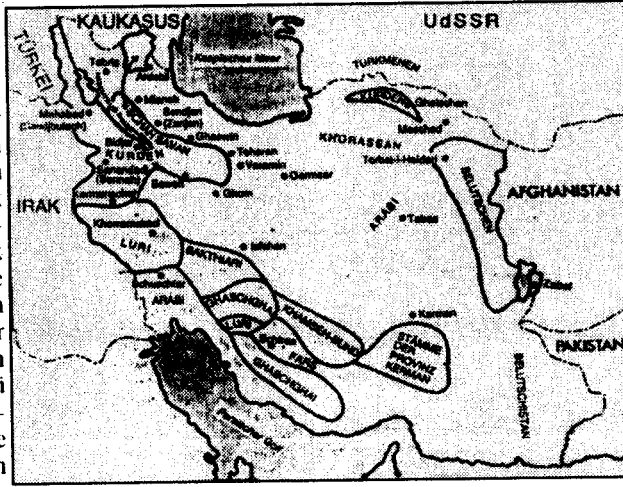
yaşadıkları problemlerde, kendi Türklüklerini unutup, onlara Kürtçe olarak "Türk e" demeleri bize göre daha anlamlı ve sorunun asıl kaynağını bir başka boyutuyla ortaya koymaktadır.

O halde Horasan neresidir,

burası gerçekten Türklerin yaşadığı bir bölge midir? sorusu gündeme gelmektedir doğal olarak. Güneşin doğduğu yer anlamına gelen Horasan, Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisinde coğrafik olarak şöyle anlatılmaktadır: İran'ın kuzeydoğusunda bir bölge. Ortaçağda tüm Doğu İran'ı, bugünkü Afganistan'ın kuzeybatısını ve Türkmenistan çöllerinin G.bölümünü de içine alıyordu. Aynı ansiklopedi Horasan'ın tarihsel konumunu da şöyle açıklamaktadır: Horasan bölgesi ulusların karıştığı bir kavşak noktası ve istila merkeziydi. Demek ki Horasan çeşitli milliyetlerin yaşadığı kültürel bir mozaığın coğrafyasıdır. Horasan'ı sadece Türk bölgesi olarak görmek ya da bu yanlışa ortak olmak bize göre erdemsiz bir davranıştır.

Şemseddin Şami, Kamûsüll Alâm isimli altı ciltlik büyük tarih ve coğrafya ansiklopedisinin (2)Kürdistan maddesinde şu bilgileri vermektedir: "Kürdistan'ın en belirleyici özelliği ahalisinin cımdiyeti olduğu halde, Kürtler yalnız bu memleketle münhasır olmayıp, Cezîre'nin kuzey kısımlarında, Şam ve Halep yörelerinde, Anadolu'nun her tarafında, Rusya'ya tabi olan Kafkasya ötesi eyaletlerinde ve İran'ın her tarafında, hatta Horasan'da ve Afganistan'da ve Belucistan'da bile birçok Kürt aşireti bulunuyor."

Bu iki ansiklopedik maddeye ek olarak, Vet. Nuri Dersimi'nin anlatımları önemli ve her Dersimli için tarihsel bir değer taşımaktadır. Nuri Dersimi, Ebu Müslüm Horasan'ının maiyetindeki bazı seyitlerin, arapların baskısıyla Kürdistanı iltica ettiklerini ve burada bazı Kürt mutasavvıflarıyla işbirliği ettiklerini yazmaktadır. İşte bu baskı

Horasan Kürtleri. Berhem, Nisan 1992.

dönemlerinde, başlarında seyit denilen halifelerle Horasan'dan göç edip (hicri 700 tarihinde) Dersim'e gelen bazı Kürt aşiretlerinin olduğunu söyler ve aşiretleri şöyle sıralar. "Şeyh Hasan, Kureyşan, Hormekan, İzolan, Şadyan, Karşanan, Millan ve Bamasuran Kürt kabileleri olup, baştaki halifeleri Kureyş ve Bamasor idiler. Bu aşiretler Horasan'dan Dersime geldiklerinde tamamen Zaza dili ile konuşurlardı."(3)

Yukarıda alıntılarımız ansiklopedik bilgiler ve Nuri Dersimi'nin yazdıkları, bize Horasan'da yoğun bir Kürt nüfusun yaşadığını açıkça göstermektedir. Bu Kürt nüfusun bir kısmında, İslamın yayılcı baskı politikasına karşı, yıllarca kendi inanç ve geleneklerini korumaya çalışmaları ve Araplara karşı direnmeleri göçün başlıca sebeplerindendir. Nitekim bu baskı ve katliam Ebu Müslüm'ün ölümünden sonra iyice artmış ve büyük bir kırim yaşanmıştır. Bu kırimla ilgili Cemşid Bender tarihçi Diriver'den şu aktarmayı yapmaktadır. "Tarihçi Diriver, Harran Ovasından Bitlis'e kadar her direğe Müslümanlığı kabul etmeyen üç Kürdün asıldığını ve cesetlerinin tefessüh edinceye kadar indirilmediğini bildirmektedir. (4) Arap zulmü hakkında diğer önemli bir belge de

Şehrizarda, Süleymaniye'de bulunan deri bir önlükteki yazılanlardır. Cemşid Bender'in Kasımlo'nun 'Kürdistan ve Kürtler' kitabından aktardığı yazı şöyledir. "Kutsal yerler yıkıldı. Kutsal ateşler söndü. Ve büyüklerin en büyüğü kendisini gizledi. Arap zulmü Şehrizar'a kadar olan tüm köyleri harap etti. Kadınlar ve kızlarımız esir alındı. Erkeklerimiz kendi kanlarında boğuldular. Zerdüşt inancı yalnız bırakıldı. Hürmüz'ün

hiç birisi için acıması olmayacak."

Ne var ki, Kürtlerin Araplara karşı kendi inanç ve yaşama biçimlerini korumak için direnmeleri ve Ebu Müslüm Horasanî önderliğindeki ayaklanmaları, Alevilik üzerine araştırma yapan kimi yazarlar tarafından görülmeyip, yaşlı Dersimli mantığına düşmekte ısrar edilir. "Türklerle, Arapların karşılaşması çok acı oldu. Kanlı savaşlar, öldürmeler, esir almalar, iki ulusu birbirine düşman yaptı. Türkler, Emeviler aracılığıyla gelen İslamiyet'e direniyorlardı. İslamiyeti seçen Türkler de, Alevilik yolunu yeğliyorlardı. Bu yeğleme, Arap sömürgeciliğine karşı dolaylı bir direnişti. Arap zulmü ve sömürgeciliğine karşı bir direnme olan Ebu Müslüm ayaklanması Türkler tarafından, daha doğrusu Alevi Türkler tarafından da şiddetle desteklendi."(6) Oysa Rıza Zely ut kafasını kumdan çıkarıp, Alevi Kürtlerinin olduğunu kabul edebilseydi şu gerçeği de rahatlıkla görecekti. "Bu başkaldırıları incelendiğinde Ebu Müslüm Horasanî'nin Zerdüştlük ve Yezidilikten çıkıp gelen ve İslamiyetin yapısı içinde şekillenen eski inançları savunduğu ve bu inanç sistemlerini bünyelerinde koruyan Kürt kökenli kitleleri harekete

geçirdiği anlaşılıyor. Evet, başta Kürt halkı olmak üzere Halifeye karşı olan Türkmenler de bu başkaldırılarda Kürt halkının yanında yer aldılar."(7)

Rıza Zelyut, Horasan'da ve Maveratünnahir'de bazı Türk hükümetçiklerinin olduğu gerçeğine, bu bölgede Kürtlerin yaşadığı gerçeğini eklemiyor ve Ebu Müslüm'ün milliyetini söyleyemiyor bir türlü. Sadece "Ebu Müslüm ayaklanmasının Türkler tarafından da desteklenmediğini" yazıyor. Demek ki Ebu Müslüm'ün ayaklanması Horasan Kürtleri tarafından kabul görüp Türkmenler tarafından da desteklenen ezilen bir halk hareketi olması gerçeği Rıza Zelyut'ta da dolaylı olarak vardır. Ama gerçeğin adı yoktur.

Dersimli Kürtler üzerindeki büyük baskılar ve son olarak Dersimde yaşanan "38 katliam" nın Dersimli seyit ve dedeler üzerindeki etkisi çok büyük olmuştur. Öyle ki bu, kimliğini gizleme, inançlarını saklama hatta geçmişini inkara kadar varmıştır. Çok basit bir söylemle, Dersimli, adeta Dersimli olduğundan korkmuştur. Ya Erzincan'lı ya da Elazığ'lı olduğunu söylemiştir. Doğal olarak bu gerçekler ışığında bakıldığında, kendilerinden sonra gelen gelen kuşaklara "Türk" olduklarını söylemeleri kadar normal birşey olamaz. Gerek Alevilik üzerine araştırma yapan yazarlar, gerekse Aleviliği Türklüğe bağlayan Dersimliler şunu mutlaka görmelidirler. "Anadolu tasavvuf düşüncesinin oluşması, İran ülkesinde (Horasan'da Ö.E.B.) gerçekleşir. Bu da 'Horasan erleri' 'evliyalari' v.b.g. deyimlerde kendini gösterir. Haksızlığa, zulme, bağnazlığa, yobazlığa, yozlaşmışlığa karşı belirginleşen sufiyane düşünceler yüzyıllarca devam eder. Tunceli'deki inançların da bunlarla bağlantısı vardır."(8)

Dersim ahalisinin, konuştuğu dili adeta unutturmasına, Horasan'ı Türk bölgesi olarak görmesinin en büyük etkenlerinden biri de

dinsel, yani mezhepseldir. Bunda da Aleviliğin sadece Türkmenler tarafından kabul görmesi ve yaygınlaşması, yani ezilen yoksul Türkmen köylülerinin ideolojisi olması yanlı etkindir. Oysa Türklerin İslamiyeti kabulünden çok önce Horasan'da Kürtler tarafından uzun yıllar verilen mücadeleden sonra kabul edilen bambaşka bir İslamiyet vardı ki, o da Zerdüştlükten Aleviliğe taşan derin bir halk felsefesi idi.

Dersimlinin en çok üzerinde durması gereken ve kendi kökenini yerli yerine oturtması bakımından içiçe olduğu din ve dil gerçeğini iyice araştırması ve bilmesi gerekmektedir. Özellikle İslamiyetin kabulü ile ilgili gerçekleri..! "Yerleşik hayat ve tarıma geçen, şehirler kuran Karluk ve Oğuzların, aynı zamanda İslamiyeti ilk kabul eden Türk kavimleri olması önemlidir. Bu da gösteriyor ki, İslamiyet, Türkler arasında, toprağa yerleşen aristokrasinin ve tüccarların dini olarak yayılmıştır. Oluşmakta olan feodal hakim sınıfların ihtiyaçlarına cevap vermiş ve onların ideolojisi olmuştur. Göçebe hayvancılık ve tarımla uğraşan halk kitleleri ise, yüksek İslam ideolojisine karşı muhalefetlerini Batı mezheplerinin bayrağı altında yürütmüştür(9)." "Kürtlerin İslamiyeti kabulü ve onu kendi inançlarında eritmesi, hatta Horasan'dan göçü ise Türklerin İslamı kabulünden çok çok öncedir."(10)

Yukarıda vurguladığımız diğer bir konu da dil sorunudur. Nikitin Dersimli Kürtlerin dili ile ilgili şunları yazmaktadır. "Harpüt vilayetinde, Dersim bölgesinin yoğun bir nüfusa sahip olduğuna işaret etmek gerekir. Fırat'ın iki yukarı kolu arasında bulunan bölgede Kürtler, diğer unsurlara oranla sekiz kat daha kalabalıktır. Bu Kürtler ayrı bir lehçe (Zazaca) konuşurlar ve ayrı bir mezhebe (Ali-İlahi) mensuplardır."(11) Nuri dersimi de Dersim'de konuşulan Kürtçe hakkında şu bilgileri vermektedir. "Dersim'de konuşulan Zaza

dili, genel Zaza dilinden farklıdır ve halis Kürtçe olup, yabancı hiçbir kelimeyi ihtiva etmemektedir. Dersim Kürtçesinin Horasan Kürt lehçesine yakınlığı vardır." (12)

Dersimli yaşlıların, vurguladığımız olguları görmeyip, Kürtlüğü ve Aleviliği yorumlamaları resmi ideolojiden hiç de aşağı kalmamaktadır. Oysa gerçekler ortadadır. Tarih ortadadır. Kafaların kumdan çıkması gerekmektedir. Kafalar kumdan çıktığı sürece beyinlerin aydınlanacağına inanıyoruz.

DİPNOTLAR

1- Cemal Şener: Alevilik Olayı, Yön Yayınları, İst. 1989.

2- Şemseddin Sami'nin Kamüsü'l Alâm isimli altı ciltlik büyük tarih ve coğrafya ansiklopedisinin Kürdistan maddesi, Aktaran; Nesimi Fıratlı, Resmi İdeolojinin Sunduğu Gerçekler, Berhem, Sayı:4. aralık 1992

3-Nuri Dersimi, Kürdistan Tarihinde Dersim, Dilan Yay.1992

4-Cemşid Bender, 12 İmam ve Alevilik, Berfin Yay.İst.1993.

5- Cemşid Bender, Kürt Tarihi ve Uygarlığı, Kaynak Yay. İst. 1991

6-Rıza Zelyut, Alevilik, Yön Yay. İst. 1992

7- Cemşid Bender, Kürt Tarihi ve Uygarlığı

8- Bilal aksoy, Tarihsel Değişim Sürecinde Tunceli, Yorum Yay. Ank.1985.

9- Doğu Perinçek, Bozkurt Efsaneleri ve Gerçek, Aydınlık Yay.İst.1980

10- Bu konuda daha geniş bilgi için Cemşid Bender'in 12 İmam ve Alevilik kitabına bakılabilir.

11-Bazil Nikitin, Kürtler, Deng Yay.İst.1991

12- Nuri Dersimi, Kürdistan Tarihinde Dersim.

JI JINA MIN RA NAME KARIMA MEKTUP

Roniya çavê min! Bir tanem!
Dı nameyê xwe yê paşin da: Son mektubunda:
"Serê min dêşe "Başım sızlıyor
dilê min bê hêş e!" yüreğim sersem!"
dibêji. diyorsun.
"Ku te dardabikin "Seni asarlarsa
ku te wında-bikim;" seni kaybedersem:"
dibêji; diyorsun:
"Nıkarım bijim!" "Yaşayamam!"
Tê biji jınka min, Yaşarsın karıcığım,
xeyala min wek mişek reş belav dibe lı ber bê; kara bir duman gibi dağılır hatıram rüzgarda;
Tê biji; xwişka dilê min a porsor yaşarsın, kalbimin kızıl saçlı bacısı
pır pır saleki dajo en fazla bir yıl sürer
dı sedşala bistan da yirminci asırlarda
jana murinê ölüm acısı
Mırın Ölüm
û mırıyek ku lı bendeki tê û diçe. bir ip te sallanan ölü.
Jı vê murinê ra tucar Bu ölüme bir türlü
dilê min razi ne çe. razi olmuyor gönlüm.
Lê belê Fakat
Bawer bike delalê; emin ol ki sevgili;
destê aşiqek reben, zavallı bir çingenenin
bı pırç mına pırnek reş kıllı, siyah bir örümceğe benzeyen eli
ger bend dê bavêje geçirecekse eğer
stuyê min ipi boğazuma
bona ditina tirsê lı çavên min ên hêşin mavi gözlerimde korkuyu görmek için
ew dê nefile binhêrin boşuna bakacaklar
lı Nazım! Nazıma:
Ez, Ben,
lı nivtariya subeha mına paşin alaca karanlığında son sabahımın
te û dostên xwe dê bîbinim, dostlarımı ve seni göreceğim,
û tenê ve yalnız
jana straneke nivmayi yarı kalmış bir şarkımın acısını
bı xwe ra bîbim erdê... toprağa götüreceğim...
Canıka min, Karım benim,
dilbaşa min, İyi yürekli,
rengzêrin altın renkli,
û çavên xwe ji hungiv şirintir gözleri baldan tatlı arım benim:
mêşa min: ne diye yazdım sana
Mın çıma jı te ra bınivisanda istendiğini idamının
ku dardakırına min tê xwastın, daha dava ilk adımda
dewa hin lı gava pêşin e ve bir şalgam gibi koparmıyorlar
û serê mirovan wek sılqeke jênakin. kellesini adamın
Hadê berde van tıştana. Haydi bunlara boş ver.
Ev êhtimal dîr e pır. Bunlar uzak ihtimal.
Ger Percyê te heye Paran varsa eğer
jı min ra kıras û derpeki bigır, bana bir fanile bir don al,
disa har bû êşa qorê min. tuttu bacağımin siyatik ağrısı.
û caran bir ne ki Ve unutma ki
ku hewce ye tum tıştên çê bine bira xwe daima iyi şeyler düşünmeli
jına girtıyeki. bir mahbusun karısı.

Helbest/ Şiir: Nazım HIKMET
Werger/Çeviri: Bijar Serdil

Veysel ÖNGÖREN :

"ŞİİR BENİ TAŞIRIYOR"

Veysel ÖNGÖREN; Diyarbakırın güzellikleriyle bezenmiş, beslenmiş ve doğru büyümüş saygın bir edebiyatçı. Aslında o bir şair. Ancak, kendisini herhangi bir alana hapsetmek istemiyor, kendini tanımlarken de kavramlara dikkat ediyor. Bu yüzden ki, "ben bir edebiyatçıyım" diyor.

İyi, biz de onu öyle biliyor, öyle seviyoruz.

Diyarbakır, bu güzel insanlarına çok şey borçludur.

Ne yazık ki, toplum olarak bu gibi insanların değerini, "ölüm"lerinden sonra farkedebiliyoruz ancak. Onlara olan borcumuzu, mezarlarının başında yaktığımız anlamsız ağıtlarla ödemeye çalışıyoruz.

Govend, Diyarbakırda çıkmakta olan bir kültür-sanat dergisi olarak, Diyarbakırın bu emektar edebiyatçısını, Remo ile Salo, Vay Gözüüm, Remtelebe, Koca Ülke ve Arifin Kızı adlı şiir kitaplarının babası, Veysel Hoca'sını es geçemzdi.

Govend'in elinizdeki bu sayısı için Veysel Hoca'ya bir söyleşi önerdik. Bizi kırmadı.

Hocam, en çok sanat yaşamınızı merak ediyoruz. Şairlikten eleştirmenliğe, ordan Tiyatro Yönetmenliğine uzanan diyalektik süreçlerin sancularından, sevinçlerinden, tatlarından söz

Veysel ÖNGÖREN Mazhar KARA ile

eder misiniz?

- Diyalektik süreç demek biraz fazla kalın olur. Bu, daha çok 1960'lardan bu yana, Ankara sanat çevresinin özelliklerinden gelen bir konu. Edebiyatçılar ve Tiyatrocular, giderek düşünce adamları sıkı ilişkiliydi.

Demek ki, oyun provalarının izlenmesi ve sahnede ortaya çıkan estetik sonuçlar da, sonuçta bağlayıcı oldu.

İnsan bir şeye ilgi duyunca peşinde koşar.

Çağımızda, giderek sanat faaliyetlerinde de kendini göstermeye başlayan branşlaşma sorunsalı var. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

-Branşlaşma saplantısının kaynağı yetersizliktir. Yetersizlikten kaynaklanıyor.

Bana sorarsanız ben, Melih CEVDET için şair derim. Ancak, bunu söylerken onun, tiyatro alanında yaptıklarını yadsıyor değilim.

Düşünce tembelliği var; insanlar kolayına kaçıyor. Kimse için felsefesiyle ilgilenmiyor, temellerine inemiyor. Bu işler için asıl, kaynak lazım. Munzur nehrinin kaynağının kurduğunu düşünün. O zaman nehir akar mı? Nehrin akabileceğini düşünebilirmisiniz?

Yılmaz GÜNEY sinemadan çıktı. Şiir, roman,

öykü de yazdı. Ama o sinemacıdır. Asıl bu güzel. Aslında bu eğilimin kaybolması saplantıdır. Zaten, bir sanatçı istesede, istemesede, ya sever, ya sevmez oturur bir şeyler yazar, çizer, söyler, üretir.

Gençlik yıllarımda, saz da çalmaya çalıştım. Ancak beceremedim; kulaklarım müsait değildi. Becerebilseydim, sabahları kalkar saz çalardım. Oh.. ne güzel olurdu..

Ben sadece bunu yaparım demek, işin kolayına kaçmaktır.

Peki siz kendinizi daha çok nasıl tanımlıyorsunuz; şairmi, tiyatro yönetmeni mi yada eleştirmen olarak mı ?

-Tiyatro yönetmenliği, benim için bir namus meselesi. Diyarbakırda bir Şehir Tiyatrosu kuruldu, ben de bu alandaki bilgilerimi, becerilerimi, yeteneklerimi kullanmaya çalışıyorum.

Ben edebiyatçıyım. Asıl alanım o.

O halde, biraz şiir konuşalım. Şiir nedir, bu günkü Türk Şiiri için neler söyleyebilirsiniz?

-On yıllarca şiir hakkında yaza-konuşa yoruldum. Ancak şunu söyleyebilirim; 10-15 yıldır Türkiye'de şiir durdu. Çünkü, kimse sağlıklı bir çaba içerisinde değil. Ükalalar çıkıyor, kendini öne çıkarıyor. Temele, derine kimse inmiyor; onun zahmetine kimse katlanmıyor, bedel ödemiyor.

Bu iş için bedel ödemek gerekiyor.

Peki, herhangi bir sanatçı, sözünü ettiğiniz derinliğe inmeden, onu yakalamadan elindeki ürününü sergilememeli midir, bu doğru olur mu?

-Hayır, doğru bulmuyorum. Şeyh Galip'in dediği gibi; "Çaldığım saz belê çaldım. Ama mirimalı çaldım." Ben Mevlanadan geldim. Ama böyle çaldım. diyor.

Dünyada sanata ilişkin yeni tartışmalar var. Mesela postmodernizm tartışmaları. Bu konuda neler düşünüyorsunuz?

-Postmodernizm nedir ki? Doğrusu ne olduğunu bilmiyorum. Ne değişti ki onun modernini tartışıyoruz?

Diyarbakır sanat ortamıyla ilgili neler düşünüyorsunuz, durum nedir, ilerisi için umut var mı?

-Umut daima vardır. Umut, sanatçının kendisidir. Diyarbakırda da umut var. Ama, umutlar

kolay, kolay yeşermez.

Diyarbakır'da, sanata ilgi duyan kesimler, sanat ortamını yaratamıyorlar. Dolayısıyla ona omuz veremiyorlar.

Mantık şu; ben bir kaç kadeh rakı atacağım, şair de bana bir kaç şiir okur. Hepsi bu.

Bu yüzdendir sen bana, ben sana kaldık.

Sanatçı, sanatın geleceğinin güvencesidir. Onların çalışmaları önemlidir.

Yolda yeni kitap, varmı?

-Son bir şiir yazdım; "ÇETELE". Yayıncıdadır, bekliyoruz. Dört formalık bir kitap. Halihazırda başkada çalışmam yok. Yazmak da istemiyorum. Buna tahammülüm yok.

Şiir beni taşıyor.

Son olarak neler söylemek ister siniz?

-Beni en çok ilgilendiren şey, arkadan gelen seydir. Arkadan ne geliyor? Bu önemli.

Dünya bizimle kaim değil. Dünyaya kazık mı çakacağız? Bizden sonra nasıl yürüyecek bu işler, bitecek mi? Bu önemli.

Eğer bir kez daha yaşama şansım olsaydı, olanaklarım el verseydi, bizim şu ülkede, bir gölün kıyısında, doğayla içiçe, balık tutar öyle yaşamaya çalışırdım. Dünyanın tüm romanlarını okur, yine yazardım.

Çiğlik attı kar
Çiğlik attı gökyüzü
Toprak deprendi
Alt üst olacaktı ki ne varsa
Bırakmadı tuttu hepsini ufuk
Bu yaşam denen işte böyle bir şey

Onu yazan ne okkadır ne divit
Yazıyor yazınca
Kuşak be kuşak insan soyu
Arf arda dalgalarıyla
Söze gelmez alfabetiyle
Çeviriyoruz işte
Okkaya divite
Hey gönlüm

Veysel ÖNGÖREN

MIROVEK ÇÊ MINANI ÇIYAYEK ASÊ : XELILÊ ÇAÇAN

H.Diyar

Gotmek pêşiyar heye dibêjin; "Mirov divê piştê xwe bide mîrek çê, yan ji çiyayek asê." Ev gotin di nav serbori û jiyana Kurdayeti de peyda buye, û bi rewşa dirokê xurt buye. Di rastiye da ji, kesek ku şervan bi, Têkoşer bi lazime xwe baş bîparêze, lewra ji bo civatek şad û azade mirovên hosta, lêzar û pispor gelek pêwîst. Sedem vê yekê ye ku di nav deverên xebata azadariyê de kesên ku dixwazin serketî bibin, li çiya, li deşt û zinara, li berî û kendala divê ji xwe ra hevalê çê û çiyayên asê bibêrin. Xelilê Çaçan hostayê qelemê, folklor û jiyane bu. Di hemû jiyana xwe da her dem li ser ajdana çand û hunerê Kurdî xebitî. Hetani axirîn nefesa xwe, dev ji vê xebata bi rufnet berneda. Lewra ewi baş dizani ku, ji bo hebûn û vejina milletek girîngtir tîşt, huner, çand û folklor e. Dema ev tîşt wînda bûn, millet ji milletiyê dîr dîkevê, ber bi xwe jîbirkirin û xwe nenasîyê ve diçe.

Ev sal yanî sala 1994 heftê saliya ji dayikbûna Xelilê Çaçan e. Ew di sala 1924'an de li Rewanê çavê xwe vekir ji jiyane re. Kurd, wan sala di nav amadekariyê baş da bûn. Kalê Şêx Seid, weki kale-şêreki li Kurdistanê Bakur serhildanek amade dikir. Ew sala bi qedir, ew roja naveki di diroka Kurdistanê de ciyek girîng girtiye. Xelilê Çaçan ji di van salên bi rûmet de hate dinyayê, bi bayê azadiya Kurdistanê mezin bû. Weki Kurdeki dîlpola, weki Kurdeki şareza bi serbilindî jiya, mezin bu geyşte qonaxê xebat û tevgera ajdan a milletê Kurd. Li ser biranina Xelilê Çaçan ev nivîsar pêşkêşî siyanet û rûmeta hemû rewşenbîrên Kurd e. Xelilê Çaçan eger iro ma bû ya, niha 70'ê salî bû û bê guman niha pîr xebat û berhemên hêjatr ji geyan dibû milletê Kurd.

Malbata Xelilê Çaçan, ji dorbera Qersê çû bûn Rewanê. Iro li hemû gundên Kurd ên Rewanê navê Xelilê Çaçan tê zanin, hemû rewşenbîr wi bi rêz bi bir tinin. Elegaz, Şamiran, Avşin, Jiyana Nu û Mîrek bi dar û deviyên xwe ve Xelil baş nasdikin.

Xelilê Çaçan, ew mirovê bijare, ew welatparêzê giranbîha hemû jiyana xwe pêşkêşî hişyarkirina gelê Kurd, ajdana hûner û çanda Kurdî, her weha jiyandina xasyetên rewş û jiyana Kurdayeti. Xwe baş perwerde kir. Di dibistanan de hertim bi pîrsa Kurdayeti mijul bû. Çelengiya Xelilê Çaçan mecal da wi ku di warê pisporiya xwe de gelek çalakîyên baş pêk bîne. Ji malbatek hişyar bû Xelil. Lewra ewi ji xwest ku li du xwe malbatek baş û serwest bîhêle. Wisan ji bû. Lewra Xelil iro li goristanê xweş û bê xem radîzê.

25 Sal, jiyane pak û serbilindî di serkariya Radyoya Kurdî ya Rewanê de kuta bû. Ji sala 1956 ku wê demê Xelil 32 salî bû hetani sala 1981 berpirsiyarê Radyo ye bû Xelil. Di dema serkariya Xelil de dengê Radyoya Kurdî pêtr bilind bû. Deng di gehîşt hemû çiya û banîyên Kurdistanê. Herkes pê serbilindî û serfiraz bû. Dema bername destpêdikir, pîraniya Kurdan li ber radyoyê bûn, guhdariya vê avaza xweş bûn. Dostek serboriya wi, weha qise dîke:

"Bingevan û serokê Radyoya Kurdî li Yêrêvanê ji sala 1956 a hetani sala 1981 ê Xelilê Çaçan Mûradov, ku iro hebûya, wê serhevdu 70 salî bûya. Lê nava 57 salên jiyana xweda ewi pêra gi-hand 1700 sitranên Kurdî û 42 piêsa bike milk û hebûna Radyoya Kurdî. Ewi herwaha pênc pirtûkên Kurdî ji nivisand. Karê wi kir, ji bo çend deh milyon Kurda û çendik- çend sed salaye. Ji

xwe rola Radioa Kurdi di hêla hişyarbûna gelê Kurda da pire. Û wi karida keda Xelilê Çaçan gelek e.

Keda endamên mala wi ji bona gel pire. Bermaliya wi- Ezniva Reşid 27 sala peyvkar (diktör, spikêr) Radyoya Kurdi bû. Lawê wi Têmûrê Xelil 18 sala bûye mamostayê dibistana Gundê Kurda, serokê para rojnama "Riya Teze", berpirsyarê Radioya Kurdi, niha ji cigirê berpirsyarê rojnama "Golos Kûrda" (Dengê Kurd) ye li Moskow.

Ango, sê endamên vê malê ser hevdu weke 70 sala bona Kurd û Kurdistanê bê westan kar kirine. Ewana bi kurdeyati jine, bi erf-edet û kolorita miletîyê, nava folklor û tûmêla Kurmanci da.

Xelilê Çaçan bi dileki rehet ji vê cihanê bar kir, serê xwe dani ax û berên sar. Lê karê wi kirî, bona gel maye û wê bi dewrana bîmine."

Xelilê Çaçan, 5 pişên Kurdi nivisandîye. Her wiha 4 pirtûkên wi derketine ku her yek ji wan weki xezineyek zêr in. "MORIYÊN NÊNÊ", "KILAMÊN CIVATA KURDÎ", "MEMO Û EYŞÊ", "QISEYÊN CIVATÊ" navê her çar pirtûkên wine ku li Rawanê çap bûne. Yên ku Xelil nasdikin derheqa wi da yekfikirin. Dibêjin ku ew, Rewşenbir, xebatkar, niviskar û mamosteyek baş bû. Di 19 saliya jiyana xwe da bibû endamê Komsomolê li navçê Elegezê. Di warê niviskariyê de ji, hostayek bijare bû ku hate qebûl kirin ji bona endametiya "Yekitiya Niviskarên Sovyetê". Ev tişt karê kêman kiran bû. Partiya Komînistî Ermenistanê qedrek bîlind dabu vi Kurdê camêr. Lewra buha û rûmet dîdana xebatên wi. Xelil di dema serkariya xwe da qadroyên here bijare xiste nav xebata radyoyê. Di sal 1957 an de yek ji wan kesan Ezniva Reşid bû. Eznif keçek jêhatî û xebatkar bû. Paşî wexta bû hevala Xelil û ji vê hevaltiyê çar zarûkên serbîlind peyda bûn. Eznif hate ilam kirin ku, weki layiqê nişana Lenin e. Eznif niha ji endamê Partiya Komînistî û li heyatê ye. Welatperwerek hêja û Kurdnasek baş e. Radyoya Rewanê di sala 1955 an de 15 deqîqê bernama Kurdi belav dikir. Lê dema ku Xelilê Çaçan hate serkar, bernama bu niv sîet. Di salên 57 û 61 da Xelil dezge yê Radyoyê baş damezrand, qaimtir kir. Piştî 61'an hetani salên axirî bi xebat û cehda Xelilê Çaçan bernama radyoyê bû sîetek û niv. Lewra Radioya Rewanê û guhdarên wê gelek tişt deyndarê Xelilê Çaçan in. Dema ku 25 sal xebata radyoyê tevav bû, edî Xelil ji westiya bû. Lê çavê wi her li xebatek baştir bû. Dîxwast ku xortek baştir û jêhatîtir ciyê wi bigre. Paşî ciyê xwe bi serfirazi teslimê Ahmedê Gogê Usivyan kir. Radioya iro ji bi Kurdi bernama çê dîke û kîlam û sitranên gel pexş dîke.

Ji Kurd û Ermeniya gelek dostên wi hebûn. Piştî koçkirina Xelil gelek kesan li ser wi û jiyana wi ya paqij helbestan û biraninan nivisandin. Ji van helbestan du hev, yek ya Çerkezê Reş, ya din ji ya dostek wi yê Ermeni ye.

ZAR-ZIMANÊ MIN NAGERE...

"Wax, cinarno, zarê min nagere-ez vê sibê hey dadê

Qewm-pîsmama, xêrxaza, kinêza daxim, di riya xwedê,

Ezê çawa elamkîm-bavê min ji dinê xeyidi, xeyidi...

Dil lê mayî-pîştî xwe wê da-çû idi, çû idi...

Ezê pîrskîm ji teyra: çerxa me çîma çep dizivire,

Qoçfelekê çîma ji hev qetandîye destê bav û kure,

Xêra mala xwedê ra, bîra cab bela bûya hewatê, hewatê...

Heta mêrê olimê bîhesiya cegeza şewatê, şewatê....

Çiyaki minî Giridax gelo çî hat xarê-ewir gîryan,

Tîli-pêçiyê ser kaxez-devtera, gîdino, min bîryan,

Ezê rabîm cabekê bîşînim wan kewên gozel re, gozel re...

Bîra lez bîn, beyta dil bîxûnîm mêraniya enzel re, enzel re....

Recadarîm, qulingno, hûn zanîm rîya gcliyê Lalîşê,

Kaniya Sîpi peyabîm, çîlke av ca bîniçe vê hewşê,

Rêva çaxê ber perê esmana hûn sekîm kurmanci, kurmanci...

Ax, bawerkîm, weki hê ew Xelilê ser kaniyê duaçî, duaçî..."

Çerkezê Reş

* * *

Hevalê xelil yê Ermeni Hmayak Manukyan ji ev helbesta xwe li goristanê xwend. Paşê Usiv Ferikê Usiv ew wergerand kurdi.

"Me tu dispartî ax-bera, Xelil,
Pêşberî Elegezê kaw-kubar,
Gîşka dikirîm şîn-gîrî, nalîn,
Kerba bîrîna teye dîlxedar..."

Nermebayê wi Elegezê tê
Dîlgîriya, ser te dikir lûve-lûv,
Bîra u pîsmam, kes-kinêzê te
Ji sîya ser te mabune miqûf.

Xweliya yêr-mîsken tera bû bêşîk,
Elegez dayka, ku dîke lûrîn,
Mîrîna te bu kul, derd û dilêşî,
Xelilê minî aqlî nurîn.

Tu çûyi gorê bî rêke kese,
Dilê te ne bir derd û kulê behr,
Tu bûyi xudêdaki terr-teze,
Lî dî xwe hiştî zuret û defter.

Qisa mîn tev te ret nabe tu car,
Dilê mînda bûye dîmîm û delîl,
Geş û genc bûyi, bî dil û dîndar,
Lema em ser te dînalîyan, Xelîl..."

Çavê milletê Kurd lî xebat û çalakîyên Xelîlê
Çaçan bû. Kesi fikir ne dîkir ku wê Xelîl wîsan zû
jî nav millet koçê dîvayî bike.

Lewra mîrîna Xelîlê Çaçan keserek mezin
da dost û hevalan. Gelek kes jî derveyê welat,
bî telefon u telegram va serxweşî dane malbata
wî. Rîya teze, Dengê Komkar, Roja Nu,
Rîzgariya Kurdistan, Gazîya Welat û Roja Kur-
distan, lî ser mîrîna Xelîl mîqalan nîvîsandî.
Lewra ew mîrovek bawermend, qedîr bilînd û
zana bû. Ewî bî hezaran kîlamên Kurdi da folk-
lorâ Kurdan. Îro bî sedan kîlamên wî dî destê
sitranbêj û dengbêjê Kurd dane. Folklorâ Kurdi
bî mîrîna wî, xebatkarek mezin wînda kir. Îro
nîha her xebat û berhemên Xelîl bî bir tîm, ew
dî jîyana millet de, dî kîlamên cîvatê de dîjî û
wê her biranînên xwe de jî bîjî. Milletê Kurd jî,
vî ewladê xwe yê jêhati tu cari jî bir nake.

**Gelek mîrovên bî nav û deng serxweşî
dane malbata Xelîl. Wek:**

Ez bîwera jî bo mîrîna heval Xelîlê Çaçan-
wî peyayê paye bilînd-xemgîn û dil tîjî kul û
ah û kovan dîbîm. Heval Xelîl stêrkeke geş û
ronî bû û şevreşa rewşa milletê me da jî
ezmanê torevanî qurîjî û bî carekê va hunda bû.
Hêvidarîm, ku birewerên Kurdên Sovîetîstanê bî
gernasî şûna wî bigrîm. Heval Xelîl serê xwe
dani, lê navekî mezin û malbatêkê hêja û paye-
dar şûna xwe hêşt. Hêvidarîm tarîxa jîndariya
Heval Xelîl dîr û dirêj bê nîvisarê û jî me ra
bîhêlîm ku tarîxa Kurdistanê dî rojekê fire û
bilînd bibe.

De, xwedê wî dî buhuştê da, dî qata
jorin da dîşad û rugeş xwedî bike.

Heval û dîlxwazê we - CEGERXWÎN

Geli bîra û pîsmama! Sed koranî bona mêrê
çê. Mêrê ku, jîyana xwe da pêşketîna çanda
gelê Kurd. Ew yek, ku îro Kurdên Tbilîsiyê-
Gurcîstanê dî warê çanda Kurdi da pêş ketîne,
wî karîda keda Xelîlê bîra pîr e. Ew her dem
lime dibûn mêvan, lî malên Kurda yek bî yek
dîgerîya, gotîm ê sitranbêj wan hîldîda û bî
Radioya Kurdi dîda. Mîrîna Xelîlê Çaçan der-

bekê giran bû, ku me û gelê Kurd ket. Ez bî dilekê
kovan serxweşîyê dîdîme bîra- pîsmama, xwişk û
onîda.

**Jî navên Nîvîskarên Kurdên Gurcîstanê
serokê Nîvîskarên Kurd BAXÇOYÊ ÎSKO**

Roja îro ez xemgînîm, ku mîn vî awayî nasiya xwe
da serekên Kurda-lî gorîstanê. Feleka bêbext jî nava
Kurda bîr camêreki genc: Xelîlê Çaçan jî xîzmetkîrîna
gelê xwe têr nedîbû. Ez jî navê Kurdên Qazaxîstanê û
Asia Navîn dibêjim, ku em mînetdar û deyndarê wîne,
jî ber ku nav û dengê wî bal me her dera bela bûye û
navdari ye.

Kurd dibêjin: "Ga dîmîre, çerm dîmîne, berf
dîhele, çîya dîmîne, mêr dîmîre, nav dîmîne". Ev
gotîna bona her mêrî ne gotîne. Gotîne seba mêrê wek
Xelîl Mîradov.

Ez jî wek we xemgînîm û dîxwazîm helbesta
xwe bîxwînim, ku mîn îro bona apê Xelîl nîvîsiye: De
xaturê te, lawê Kurdayî genc û delal, Te sefera xwe
xîlznêkîrî gîhiştî lî mal, Zû-dereng emê tera bîbin
heval, De xaturê te, bîra kevîrê gorê tera bîbe belgîyê
berpal.

**Jî navê Kurdên Qazaxîstanê
û yêni Asiya Navîn
Doktor MEDOYE ELÎ**

Çend tîlêgram jî cîhanê:

Lêningrad

Jî navê Komela Kurdên Dervayî Welat, yêni ku lî
Lêningradê dîxînim, em pîr xemgînîm jî bo mîrîna
lawê Kurdayê mezin, ku pîr xebat kîrîye dî hêla propa-
gandakîrîna jîyana Kurdên Sovîetîstanê.

Moskow

Em jî navê hemû Komelên Kurdi yêni lî
Sovîetîstanê, ku Kurdistanê hatîne û vî welatê xweşda
dîxwînim, dibêjin, ku Kurdên cîhanê lawekî xweyî
zîrek wînda kîrîm. Karê wî wê her dem bîmînim wek
nîmûne jî bo gel û welêt.

Almania Fedêral

Ez 7 salîya xwe da guhdarê Radyoya Rewanê bîm.
Mîn fehm kîr, ku pêlweşa Rewanê bona gelê me kela-
ke mehkem e. Folklorâ Kurdiye klasîk û hemçaxî bî
awakî ulmî dî waşenên Radyoya Kurdîda hatîne
rîstin. Ew ne tenê dengê çend hezar Kurdên Sovîetê,
lê dengê milyona ne lî Kurdistanê. Jî bona gelê me
şanseki mezin bû, ku ronakbîr Xelîlê Çaçan 24 salan
serwêriya wî karê gîring kîr.

Bîrayê we- ARARAT.

FRANSA

Zane, birewer, welatparêzê Kurd hiç cara ji bira me naçe. Bira serê malbata Xelilê Çaçan û hemû Kurda xweş be.

Komela MALA KURD li parisê

SWÊD

Xelilê Çaçan ji piştî gelê me çû. Ewi ji bo doza milletê Kurd û Sosyalizmê kareki bêhempa kir. Em bawer in, ku hûnê cîyê wi vala nehêlin. Em gelek dîlşikestine, ji ber ku me ew ditibû û haya me ji karê wi mezin hebû.

Hanefî, Salih û Baran

UPPSALA

Mîrîn ya hemû mirovan e. Lê xwezi bî wan kesan, ku jina xwe di xîzmeta gelê xweda derbaz dikin, bî serfirazi dijîn û bî serbilîndî ji dimîrîn. Xelilê Çaçan naveki paqij li pey xwe hişt û her weha ji malbata xwe xebatkarên bona gel yê hêja gihand. Ji ber wê em dikarin bêjin, ku ew nemirîye. Navê wi di nava Kurdên nemir da hatiye nivîsin û çigirtin.

Nivîskar- M.E. BOZARSLAN

Lazîme ku Xelilê Çaçan û mirovên mina wi bawermend tu cari neyê jîbirkirin. Rûpelên diroka vebî ji xebat û berhemên wan ra. Lewra em Kurd bî wana hezar car serbilînd in. Îro eger efirinekên nû yê folklorê neyê çêkîrin ji , em eger bî başî Folklorê Kurdî biparêzî û pêşta bibî, bî terhek nûjen jê feyde bibînin. Berê 40 salî Xelilê Çaçan agîrek vêxistî bû , lazîme her tum ew agir geş be, kesên di vî warê xebatê de zana û şarezabî, berhemên windayî ji binê çîya derxî û bigêşînine berdestê jiyana Kurdayetî yê.

Yad be Xelilê Çaçan û hemu welatparêzên Kurdan

Jiyan MINARÎ

ZOZIK

Baran bari

Xume xuma ewrên reş û tari,
Dî himêza diya xwe da Zozik
Dilerize, digri; ji serma û birçî.
Ka ji bo çî li vîra ye,
Li ku ma cihê wê yê germ
Li welatê xwe bê welat maye.

Porê zer û çavên şîn

Wek zêr û Bahra Wanê

Lê bê çare...

Melûl û westiya ye.

Dibêje ka hûn çî dikin ji bo me ey dinê!

Diya wê dinêre bê çare

Tîşt nayê ji destê wê

Germa dilê xwe dike canê wê.

Dixwaze ji canê xwe ye sar

Pêtekê têke canê Zozik...

Zane bê fêdeye

Tîrsa wê ne ji bo wê

Lê ji bo mirîna Zozik.

Nûha di şer da ye li çîya bavê Zozik.

Raman bû

Qey carek dîn wê kingî bê?

Emê kingî bine ci hestera xwe û diyên xwe.

Qey wê heta kingî bimîrîn zarok...

Çavê wê hate girtin, hat xeyala wê,

Kurdistan serbixwe û azad bû

Bî destê bavê xwe girt

Gerîyan wek zarokê dinê bî serfirazi û rûmet.

10.4.1991

Mamoste Fexri KEYA

Delal'a Mektuplar -15-

BEN ARTIK ERKEN ÖLÜRÜM BU KENTTE!...

Mehmet MURAT

Geleceğim bazen
Uykudayken sen
Beklenmedik uzak bir konuk gibi
Dışarıda bir başına bir koyma beni
Kapıyı sürgüleme üzerimden
Usulca girecek, bir yere ilişeceğim
Karanlıkta bir zamanlar bakacağım yüziine
Ve yorgunluk gözkapaklarımı indirince
Seni kucaklayacak, ve çıkıp gideceğim...
Nikola VAPTSAROV

(Ben sormayı unuttum artık. Sarmayı öğreniyorum kendi başımca. Dipsiz ve herbiri uçurum kenarı yaralarımı... Gerçi sarmayı biliyor muyum? O belli değil. Rüzgar mı sarıyor, yoksa Güneş mi? Onu da kimse bilmiyor. Peki sen sorar mısın ki? Hem bunca kanamadan ve kanatılmadan sonra... Sarar mısın bilmem.... Şimdi kimse kimsenin yarasını sormuyor. Sormayı hiç. Sormayı öğrenmeyi bilmiyor, öğrenmeyi hiç...)

Sen, gidiyorsun demek... Toplayıp valizlerini alalacele boşalttığın o evden... Bu kentten... Böylesine erken ve herkesten habersiz. Böylesine ansızın. Böylesine geriye dönüşsüz. Böylesine kararlı... Giderken.... Ben ne diyebilirim ki Delâl... Karar senin ve sen kararını vermişsin bir kere. Hani o ölümüne ülkede yaşama ülküsü... 'Halkıma hizmet duygusuyla dopdoluyum' heyecanları. Başka yere de çıksa tayinimi ne yapıp yapıp buraya aldıracağım kararlılığı... Eğitim yasağına rağmen Kalifiye eleman olmanın önemi üzerinde nasılda özenle durmuştun. Buna ne çok ihtiyacımız olduğunu günlerce tartışmıştın.

Toplayıp doktora tezlerini, master çalışmalarını, üniversite öğrencilerine dağıttığın kitaplarının arasından çıkan şiirlerini, yarım bıraktığın aşklarını...

Toplayıp kirli acıların izdüşümü yüzünü, yüzünün sivilcelerini, mavi gözlerini, gözlerindeki hüznünü, tel tel ak düşmüş saçlarını, hep rüzgara tutarak yürüdüğün alnını, alnının apak yanını, toplayıp yatağında tır tır üşüdüğün uykularını, uykusuzluklarını, fincan fincan kahve yudumladığın ilerlemiş gece yarılarını... yorgunluklarını....

Toplayıp düşlerini, gülüşlerini, susuşlarını, yaralı bir serçe kuşu gibi yüreğini, yüreğinde kederini... iç burkan acılarını....

Toplayıp dağınk özlemlerden arta kalan sevişmelerini, soluk alışlarını, teninin terden ıslaklanışını, kasıklarında yoğunlaşan gerginliğini, sancılarını, sıkıntılarını, streslerini...

Toplayıp rüzgara hiç sormadan!...

"Bu aşklar neden yarım kaldı?..."

Giderek rüzgar bile suskunlaşıyor...

Sen, toplayıp bir tren ağırlığı yükünü bu kentten giderken... Ben her sabah erken ölürüm belki.. Belli mi olur?..

Her gün sayıklayıp dururum belki o soğuk uçurumu. Herkes bu kentte ölümün dansını oynarken kimseye yaşam korkunç gelmiyor artık. İnsanlar paranoyaklaşırken bu sözcük yetersiz geliyor çünkü.

İşte "yıllardır kanın diclesiyle beslenen umman*": BAĞLAR! İşte evinin bulunduğu sokak. Oturduğun apartman. Her defasında acaba birileri izliyor mu diye tedirgin olarak girdiğin daire. İşte her sabah yürüdüğün güzergah. İşte her sabah yürümek zorunda olduğun yol. Minibüse bindiğin durak. Ve mahşeri kalabalıktaki cadde ve sokaklar. Seyyar satıcılar, işportacılar, taksiciler, tatlıcılar. Yolcu kapma yarışında ralli yapan minibüscüler.

İşte işsizler ordusunun merkez üssü bu kent. İşte fuhuşun giderek arttığı bir yaşam. Kendi değerlerinden hızla uzaklaşan bir yapı. Ve bu kentin faili belli cinayetleri. Cinayetlerin planlayıcıları, uygulayıcıları, tetikçileri, takipçileri, gözetleyicileri... Ve bir vampir gibi kana doymayan savaş tellalları...

Ve işte yüreğim!...

İşte yolum

İşte gerçeğim

İşte bu kentte ölüme umar arayan umarsız yanım.

Ne yapabilirim ki?

Uzun zamandır yazmıyorum Delâl. Dahası yazamıyorum. İfade güçlüğü çekiyorum sanki. Yaşamın cehennemine döndürüldüğü bu kentin her yanını bütün yoğunluğuyla yaşarken, bunca iliklerime kadar acıyı, burukluğu... Bunca kalabalığın içinde yalnızlığı, bunca yalnızlığın içinde kalabalıklığı yaşarken. Bunca dilsizliğe dil olmayı başarabilmeyi diyorum. Bunca kirli rüzgarda maviliği özlerken... Özlerken ne çok...

İşte sen tam bu fırtınanın orta yerinde bırakıp gidiyorsun. Hiç beklenmeyen bir anda. Elini çenene, işaret parmağını şakağına dayayıp düşünmeyi bile gereksiz buluyorsun.

Ne diyebilirim ki?

Bu kent sana da senin yokluğuna da üzülmeyecek be Delâl... Onca acının ve sarılmayı bekleyen onca yaranın içinden seni anımsamakta bile güçlük çekecektir.

Bunca göçlerin, bunca infazların, bunca ağrıların, bunca morg önlerinde beklemelerin, taziyelerin, gözaltıların, ev baskınlarının, işsizliklerin, açlıkların, evsizliklerin, takip edilmelerin, hangi sokakta vurulma korkusunun kısacası bu karabasanın orta yerinde seni hatırlamaya enerjisi kalır mı ki bu kentin?

Git be Delâl...

Neden bu kadar kırgın olduğumu bu mektupta anlatabilmem olanaksız. Şunu söyleyebilirim: Bu kadar kalmayı o kadar ısrarla savunurken, tartışırken, gündemleştirirken en önce sen gidiyorsun. Niye kırgın olmayayım ki? En önce giden sen... Neden en sonra değil?

Git!.. Sen yitkisin artık.

Bense erken ölürüm belki bu kentte...

Mayıs 1994

*Hüseyin KAYTAN

Hunermend, Şiwekarê Hêja Gûhdar Selahadin Babaz:

"EM BÊ HUNER Û ÇAND NIKARIN GEL PÊŞDA BIBIN"

Govend : Bî kerema xwe dikari bo xwendevanên govend xwe bîdî nasi ?

Guhdar : Belê. Ez di sala 1967' an da li Dûhokê ji dayik bûm. Xwendina xwe ya navenci li Dûhokê kuta kir. Dûra çûm Estûtiya Huneri Cîwan. Li Silêmani' yê ye. Silêmani yê gîştî du sal xwendim. Bo ixtisal ji çûm Enstîtûya Baxdad. Ji Enstîtûya Baxdad sala 1987' a mezûn bûm.

Govend : Kek Gûhdar, vê gav wer xûya ye ku, rewşa hunermendiyê li Kurdistanê Başûr ji naverok va pêş da ya, lê ji ali hacet û hwd. ve ewqas baş nine. Astengiya abori ez bawer im tesir li ser hunermenda ji dike. Bî vi tehri tu dikari xebata berî serhîldan û piştî serhîldan şirove biki? Çi ferq heye?

Guhdar : Min ixtisasa xwe li Bexdad ser grafîkê kir. Ez dixwazim ferqa berê û nûka ji ali ixtisasa xwe va şidave bikim.

Bî rasti berê gelek enstîtu hebû. Me haceta ji didit. Makîna grafîkê ji hebû. Lê vê gav xebata min ê li ser grafîkê kême. Ji ber ku makîna grafîkê nine. Vê gav bi zêdeyi li ser pastel dixebitim. Ji ali babetê ve pîr şîxûlê tabirî (derbirin) dikim. Dema Seddam li ser şîxûlê tabirî sedemê wi hebû. Gelek hunermend nikaribû şîxûlê teşkilî eşkere rêbîdana. Rejim li ber me hunermenda gelek astengi derdixist. Bo wi, berê ji ez wek huner-

mendên di bî pîrani tabirî xebitim.

Astengiya dema Seddam ji ali naveroka xebatê bî bî pîrani. Ya di hunermendê Kurd wê demê ne rihet bû. Ez li enstîtuya Bexdad li ser grafîkê xebitim. Lê piştî ku min enstîtu xilas kir, ji ber ku ez Kurd bûm, rejim icaza (izin) makîna grafîkê neda min. Ji bo ku makîna grafîkê di warê çapemeniyê de ji dihat xebitandin. Rejim ji belavokeki Kurda ji ditirsîya. Lê vê gav ev astengiya li ber me nine. Li Kurdistanê herkes dikare weşanan û rojnaman derxe. Lê em çî bîkî ku makîna çapemeniyê kême. Em hunermend nikarin di van makînan da bixebitin, ji ber ku nine.

Ji ali di, hecetên hunerê şîwekari wek hûn ji di zanî gelek mesref dixwaze. Astengiya abori vê dem tesir li hunermenda ji dike. Em bê alikari nikarin karê xwe pêşta bibin. Berê gelek enstîtu ji hebû. Lê vê gav enstîtu kême. Yê heye ji ji ali akademîk ve ne pêş de ye.

Govend : Kekê, dixwazi behsa xebata xwe ya vê gav ji bo xwendevanê me bike. Xebata xwe bî çî awayî didomîni?

Guhdar : Ez vê gav li Estîtuya Huneri Cîwan li Dûhokê ders didim. Vê estîtuya me çend hunermend bî xwe damezrand. Piştî mûvaffaqata Wezaretê Hinkariyê, Estîtu, sala 1992'an da hate damezrandin. Di Enstîtuyê da 172 xwendekar heye.

L1 Enstitûyê l1 ser 3 qîsim ders tê ditin; Teşkilî, tiyatro (şano) û muzik.

J1 xeynî xebata enstituyê xebata min ê şexsî jî her berdewam e. Piştî serhildanê min l1 Dûhokê du pêşengah vekir. Ya ewilî sala 1992'an l1 Dîhokê bî navê "Derbîrîna Renga" bû. Yê din jî sala 1993 meha Hezîranê bî navê "Sêdarêdana Çerçawan" bû. Berî serhildanê jî sala 1982'an virde gelek pêşengahê da min cih girt, yan jî min bî serê xwe vekir. Sala 1989 û 1990 bî navê "Bîrewerîya Şehîdên Helepçe" min l1 Dûhokê 2 pêşengah vekir. Vê gav bo hînek şair û nivîskarên jî wêneyan çêdikim. Ew jî di pirtûkê xwe da cih didin van wêneyan.

Govend: Behsa Enstitûyê hate kirin. We, Enstitûyê çawa damezrand?

Guhdar: Enstitû piştî mûvaffaqata wezaretê Hînkari, bî alîkariya Kurdên Dûhokê va hate damezrandin. Gelek Kurdê me yê zengin l1 Dûhokê bo damezrandina Enstitûya Dûhokê alîkari kir û pere dan. Hûn jî dizanin, Hukûmeta Herema Kurdistan jî alî aborî rewşa wî ne baş e. Tu heqê me nîne, em bêjin "enstitû bo me damezrinin". Lazim e, em berê zikê însanî xwe têr bikin. Lê huner jî bo me lazim e. Em bê huner û çand nikarin gelê xwe pêş ve bibin. Bo vê yekê em çend hunermend xebitin û me Enstitû damezrand. Ez bawer im, wê zenginê me isal jî alîkari l1 gel me bike. J1 alî din rêxistinên alîkari ya biyanî jî, wek Karîtas, alîkari l1 me kir. Ez bawer im, wê isal jî alîkari l1 bikin. Hînek insanê me yê Kurd ku l1 dervayî welat dijîn, ew jî gotin emê alîkari l1 we bikin. Lê hê tiştê jî wan negîştîye me.

Govend: Kekê, j1 alî têkiliya hunermenda ku l1 perçeyên din tu dikari çî bêjî? Armanç û daxwaza we çîye?

Guhdar: Tiştê herî girîng ev e ku, em hunermend di nav xwe da têkiliyekî xurt deynin. Bî taybetî jî hunermendên Kurdistanê Tirkîyê va. Huner bî têkiliyê pêş va diçe. J1 bo pêşerojê ev girîng e.

Wek hûn jî dizanin, şîxûlê şîwekari l1 Kurdistanê gelek nû ye. Şîxûlê şîwekari nêzî sala 1970'an dest pêkiriye. Gelek xebatekî taze ye û bî mesref e. Bo vê yekê alîkari û têkiliyên hunermenda bo me zaruriye.

Hunerê şîwekari her çiqas nû be jî, di navbêra vê 20 salê çûyînda tesîra xwe wek hunerê din kiriye. Lê wek hunerên din têkiliyatî di nav hunermenda nîne. Lazim e em vê pêş va bibin.

Bo ku têkilatî pêş ve biçê, lazim e berî her tiştî hunermend hev û dû binasin. Eger rêxistinê hunermenda hebe û bî têkiliya rêxistinê hev û dû binasin, ev herî baş e. J1 alî din hunermendên Kurdê perçeyên din, bî taybetî jî hunermendê Kurdistanê Tirkîye, dikarin pêşengaha jî l1 Kurdistanê Iraq vekin û em jî dikarin l1 Kurdistanê Tirkîye pêşengaha vekin. Em bî hunerê xwe hev û dû binasin û gelê me jî me hayîdar

be, ev herî baş e.

Me daxwazek din jî heye. Eger îmkân hebe, em xwendekar û mamosteyên hunermendiyê bo îxtîsasê bişînin ciyên din baş dibê. Di pêşerojê da huner l1 Kurdistanê çiqas pêş ve biçê, bo gelê Kurdistan jî ewqas baş e. Italî bî hunerê xwe ve tîn nasin, çima Kurdistan jî bî hunerê xwe ve neyê naskirin.

Govend: Spas kekê

Guhdar: Spas jî min.

LÊ KU BERF NEBARE?

Sofî nexweş e, xalê xwe tune. Der û cinar hatine serxweşiya wî. Lê sofî pel û pot l1 serê xwe pêçaye, lihêfa herî avêtiye ser milê xwe, nalina wî .ye, dîndale

Bî nalenal deng l1 kurê xweyê piçûk dike, dibê: van peran hilde here dîkanê jî bavê xwe ra dermanê serêşê bine.

Kurê sofî, demek şunva, bî tena hevalê xwe derdikeve tê hember bavê xwe dîsekîne û dibê: bavo, di dîkanê da dermanê serêşê nemaye.

Sofî nalina xwe kû û medê xwe tîrş dike, xwe l1 kurê xwe hêrs dike û divê: de bîcehîme mencenîq. Ija derman tune. Ku ez rabîn sîleki bavê min guhê te ku tu salek din vi çaxî bî teva kuliyên berfê ra jorda werî xwarê.

J1 kurê sofî pirtir hevalê wî şaş-metel dimîne. Bî zmanê xweyê peltek û bî dengê xemgîn vedigere ser Sofî û jî dil da dipîrse:

Xalê lê ku salek din vi çaxî qet ber nebare?

Mihemed Eminê DÊRIKÎ

2 Serpêhati

REŞO Û BEŞO

Y. Piran

Reşo sibê zû hişyar bû, di nava nîvanan da xwe wi ali wê ali tewand; tevziyê qolincê da xwe, gazi kir:

- Asê, Asê... Hey koka bavê we biqele, tu û bûka te hûn ku da çûne? Zû werin, libasê min bidin min, ezê rabim...

Hê tari bû. Şebeka sibê ancax qewr kirbû. Asê bi bûka xwe va tevayi, ji xew rabûn; pez û çêlek dotin, dest bi paqijkirina gomê û tewlê kirin. Hey carna dora çêleka xwe ya avis diçûn dihatin, tîmar dikirin. Carna ji destê xwe didane zikê wê, -weki tixtorê hêwan zanê- çika wê kengê bizê, çika golika wê mê ye an ji nêr e...

Asê û bûka xwe gava dengê malxê malê bihistin, herdu ji bi lez bezin, hatin malê. Bûkê zû-zûka kincê xezûrê xwe dani ber, çû ber stûna qubê sekini, destê xwe berhev ra derbaz kir û hêviya fermana xezûrê xwe ma.

Reşo, weki edetê bav û kalê xwe, di bin çava ra li Asê û bûkê nihêri, paşê pîrsi:

- Çêleka beş hê nezaye?

Asê bersiva pîrsa wi da:

- Mêrik, hewce nine tu bîpîrsi... Ger çêlek biza, min niha zû va mizgini dabû te...

Reşo xiste niçe-niç. Serê xwe ba kir, cardin irini jê çû, got:

- Mizgini, ha mizgini... Xên ji van tiştan tu tiştêk nîzani? Tiştêk nakeve hişê te? Min deh car ji te ra got, zû zû mizgini tune. Te

wextê mizginiya golîkek nêr û him ji netîkbeş ji min ra ani; ezê wi çaxê mizginiyê bîdim te. Lewra gayê me yê çavreş, êdi pir bûye. Ew ji du-sê salan zêdetir nikare êdi cot bike. Em êdi nikarin bi erebê ji girêdin... Lê gayê qeytan hê ciwan e, him ji weke diya xwe netîkbeş e. Ez dixwazim birê wi ji li wi here, ew ji netîkbeş be.

Asê cardin pîrsi:

- Weki golîk mê be, tu wi çaxi mizgini nadi me?

- Na wele.. Mizgini tune. Ji ber ku golîk nêr be, heta du-sê sala êdi dikare ji me ra cot bike. Bê ga dest û lingên me girêdayi ye. Ku em cot-cobar nekîn, halê me xirab e. Tu tiştêk weke xebat cot kar nine. Lema carna mezinê Kurda dibêjin: "Kê dinyayê dot? Kê kiri û firot. Lê disa ji nagihîjin xeta cot." Aliyê din ji, dibêjin: "Li ber derê kijan malê cotek gayê qemer û netîkbeş hebîn, dewleta wi malê zêde ye."

Reşo di piçûktiya xwe da ji heywanê mê hez nedikir. Her miha û çêleka xweyi dikir. Heta kûçîk, pişik û kerê wi ji nêr bûn. Ewi çêleka ji ji bo golîkê nêr xweyi dikir.

Heta Reşo kîncê li xwe kir, bûkê ji sandîqa xwe sabûnê derxist, şerbîka bi jeng tiji av kir û weki qamçiyêke Înglîz li ber xezûr sekini. Ew sibê Reşo bi eşq ser çavê xwe şuşt. Wextê bi destê xwe yên mezin avê diavi-

te ser çavê xwe, av her ali dibijiqi û diçû. Nivê avê dibijiqi ser çavê bûkê. Ev tiş xweşa wi diçû, digot: "O xweş... O xweş..."

Paşê ew çû aliyê qubê, ser coniyê dahn rûnişt, gazi kir ku jê ra taştê binin. Jina wi sîfrê rast kir, şeşek nan dani ser sîfrê, kasikê tiji mast kir, dani ber mêrê xwe û kêleka mêrê xwe rûnişt.

Pîştê sê-çar deqqan, bûk lê nihêri ku êdi ew kerê Xezûr nayê, ew cardin çû tewlê teseliya çêlekê bikê, ka çêlek zaye an na. Ewê gava derê tewlê vekir, waye çêlek golika xwe dialêse. Hinek ji pêšta çû dit wayê ku golik beş e. Destê xwe avite binê golikê, lê nihêri ku golik nêr e ji... Ewê lez kir ku pêşya gîşka mîzgini bide xezûr.

Bûka reben nizanibû çî bigota... Ne ber xezûr xeber dîda, ne ji bî xesiyê ra... Belengazê nêzikê wana bû ku bî çî awayi wana

serwext bike... Ber wan ra çû serê xwe hejand, kire niçe-niç, kire tile-til. Xesi û xezûr zanibûn tiştek heyê, lê wan ji devê bûkê tiştek fehm nekirin. Bûkê car din kire tile-til... Destê xwe dirêjê xezûr kir û destê din ji da netika xwe. Herduyan car din tiştek fehm nekirin, ji bûkê pirsin:

- Lawo, tu çî dibêji, hewara Xwedê, çî qewimiye?

Bûk hema çû destê xezûr girt bilind kir û destê xwe tiji mastê ser sîfrê kir, li netika xezûr xîst, netka xezûr beş bû. Wi çaxi wana zanibû ku çêlek zaye, golik ji nêr ê û him ji beş e..

Hê Reşo netka xwe paqij nekiribû, cinarek nişkêva ji derda hat. Kir ku selamê bide Reşo, bêje "Reşo siba te bî xêr!" Ewi dit, ku tiştek sipi li ser netka Reşo ye, cinar got: "Siba te bî xêr Beşo!"

BÊ CÎNAR NABE

N. Koçer

Mala Beko li nivake gund e. Dorberê wi tiji cinar in. Carna cinar tên mala wi tiştan dixwezîn. Ar, rûn, nan, nir, tevşo û hwd... Beko û jina wi wextê ku gundi tên tiştan dixwazîn, didin. Bona vê yekê jî, herduya bîryar dan, ku mala xwe jî gund barkin. Herin ciki wusa danin, ku tu cinar wan nebinin. Bî serê xwe li warek bisekinin, ku tu kesek jî wana tiştek nexwaze...

Beko û jina xwe jî gund bardikin, diçin ciki dûri gund konê xwe vedigrin.

Çend roj navberê ra derbaz dibe, arê wan xilas dibe. Mêr û jin radibin genim çê dîkin, tiji têra dîkin, palanê keran lê dîkin, ku bîbne aş. Beko jî lez dîke ku devê têra bîdrû. Li şûjinê digere, wi nabine. Vedigere ser jina xwe dibêje:

- Jinik, ka şûjna me?

Jina wi dibêje:

- Mêrik, wele ev çend roj in şûjna me wînda bûye.

Beko xwe birva dîke, nîzane ku cinarê wan tunenin, dibêje:

- Jinik ez pîr westiyame. Xêra bavê xwe banzde mala cinarek şûjneke bine.

Jina Beko li Beko dînhêre, dîkene:

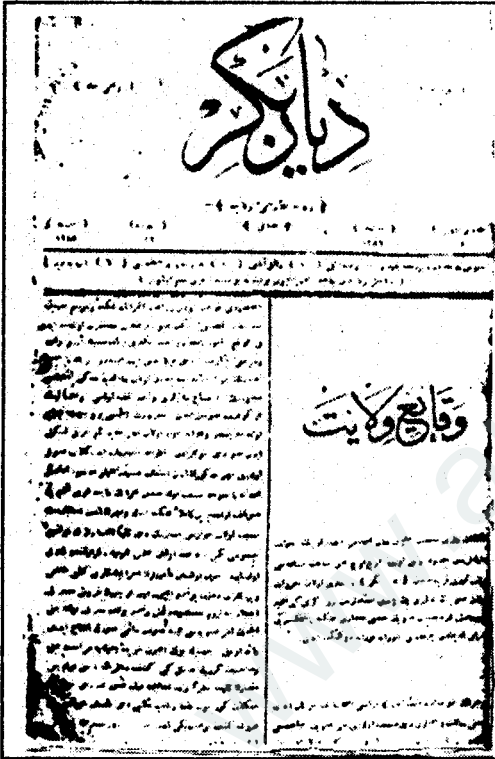
- Mêrik, tu nîzani cinarê me tune. Em bê cinar in. Serê vê çiyayê em tenê ne. Ka ezê şûjnê jî ku binim?

Beko dibêje:

- Jinik, bê cinar nabe, ware em cardin barkin, herin gundê xwe...

DÜNDEN BUGÜNE DIYARBAKIR'DA YEREL BASIN

Bölge kültüründe önemli yeri olan Diyarbakır XIX. YY ortalarında başlayarak yerel basının da merkezli olmuştur. Bu durum 1960'lara değin sürmüştür. 1960'lar sonrasında, toplumsal yapıda yaygın bir devingenlik görülürken basın-yayın alanının giderek verimsizleştiği, yayın organlarının birbirini ardı sıra kapandığı gözleniyor. Ekonomik güçlüklerin yanında yönetsel engeller, teknik olanaksızlıklar yerel basını, yaygın kitle iletişim organlarıyla boy ölçüşemez duruma getirmiştir.

Diyarbakır Gazetesinin 2 Nolu Sayısı

Diyarbakır'da yayınlanan ilk gazete 3 Ağustos 1869'da "Vilayet Resmî Gazetesi" olarak çıkan Diyarbakır'dır. Haftalık çıkan gazete 1931'e değin "resmî" konumunu sürdürmüştür, daha sonra özel kesimce yayınlanmıştır. İlk yıllarda, yörenin etnik yapısı gazeteye de yansımış, kimi sayılar Ermeni harfleriyle Türkçe basılmış, bir süre de Arapça yayınlanmıştır. Osmanlı Dönemi'nde yöredeki olayların incelenmesi açısından önemli bir kaynak oluşturan Diyarbakır'ın bir başka özelliği de Ziya Gökalp'in ilk yazılarını içermesidir.

Bu dönemin ilk bağımsız yayın organı 1907'de çıkan Peyman'dır (Yemin). Pazartesi günleri yayınlanan gazete amacını "Doğu bilgisi ile batı tekniğinin birleşmesinden doğacak ulusal ve içten bir Osmanlı Uygarlığı" olarak açıklar. Peyman da Ziya Gökalp'in gerek kendi imzası gerekse değişik adlarla yazdığı makale ve şiirleri yayınlanmıştır. 12. sayısında söylevlerinin birinin Kürtçe yayınlandığı görülmüştür. Gazetenin 47.nci sayısında şu açıklama yer alıyor: "Böyle perişan ve hayide (Bayat, köhnemiş) bir surette neşr olunmaktansa birkaç hafta tatilî neşriyyat etmeği muvafık (uygun) gördük." Bu açıklamadan sonra Peyman tümüyle yayımına son vermiştir.

1913'te ilk sayısı yayınlanan ve çeşitli aralıklarla 142 sayı çıkan Dicle'de dönemin önemli gazetelerindedir. Attarzade Hakkı'nın sorumlu müdürlüğünü yaptığı gazete Ömer Seyfettin, A. Canıp Yöntem (Yekta Bahir imzasıyla) Süleyman Nazlı, Ziya Gökalp gibi millî edebiyat savunucularının yazıları yayınlanmıştır. 90. sayı Diyarbakır'da Dicle adıyla çıkmış daha sonra Yeni

Dicle adını almıştır.

Burada 1910 da Keykep Medinho (Şark Yıldızı) Süryani yazılarıyla Türkçe olarak yayınlanan 15 günlük bir gazete 1913'te yine aynı biçimde Şifuro (Borazan) adlı bir dergi yayına çıkmıştır. Kaç sayı çıktığı bilinmeyen Keykep Medinho'nun ele geçen sayılarında "Tarihî Umumi"den makalalar, bilim üstüne görüşler piskoposluk bilgileri yer almaktadır. Gazetede Türkçe, Suryanice ve Arapça yazılar bulunmaktadır. Şifuro ise 4 sayı yayınlanmıştır. Diyarbakır'da yayınlanan en önemli yayın organı Ziya Gökalp'in çıkardığı "Küçük Mecmua" dır. İlk sayısı 18 Haziran 1922 çıkan dergi o dönemde geniş yankılar uyandırmıştır.

Dünden Bugüne Diyarbakir Basınından Bir Dernet

Küçük Mecmua'da Gökalp'in teorik görüşleri yanında yöre kültürüne tarih ve folklorüne ilişkin yazılar da yer almaktadır. Tarih üstüne yazılan "Komuk III" başlığı altında ve Halis imzasıyla yayınlanmıştır. Küçük Mecmua 1923'de Gökalp Diyarbakir'dan ayrılınca, 33. sayısından sonra yayınına son verdi.

Küçük Mecmua'nın yazarlarından Ali Nuzhet Göksel, 1924'de Yeni Hilal adlı bir dergi çıkarmış, Küçük Mecmua'nın geleneğini sürdürmeye çalışmışsa da ancak 18 sayı yayımlayabilmıştır.

Cumhuriyet dönemi'nde çıkan birçok yayın organından en önemlisi, Diyarbakir Halk evi'nin 1938'den kapanışına değin (1950) 138 sayı çıkardığı Karacadağ adlı aylık dergidir. Kentin kültür olaylarına önemli yer veren Karacadağ; tarih, folklor, yazın, coğrafya, ekonomik vb. konular yanında, Gökalp'in Küçük Mecmua'da yayınlanan makale ve manzumlerini de yeniden basmıştır. Diyarbakir'in en uzun ömürlü dergisi olmuştur.

öte yandan kısa ömürlü olmasına karşın, işlevsel anlamda önemli bir yeri olan Kara Amid dergisi 1953'te çıkmış ve 8 sayı yayınlanabilmiştir. Dergide, yöre kültürü ve tarihi üstüne geniş incelemeler yer almaktadır.

1950'lerde ilde, yayın organları sayısında büyük bir artış olmuş, içerik açısından da çeşitlilik görülmüştür. 1950'de yayına giren Halkın Dilli "Tarafsız partiler üstü" bir politika izlemeye çalışmış ve 10 sayı çıkabilmiştir. Aynı yılın Kasım ayında yayına giren, Türk Milliyetçiler Birliği Diyarbakir Şubesi'nin çıkardığı İç Oğuz "Milli, ilmi, edebi, içtimai" bir gazete olma savındaydı. Ancak dernek içindeki ayrılıktan sonra gazete bir sayı daha yayımlayabildi. 1952'de yayınına son verdi. 1951'de Yeni Şark adıyla çıkan gazete dönemin politik olaylarını yakından izleyerek yansıtmaya çalışmış, 1953'te "Demokrasiye Güven" adını almıştır. Doğunun kalkınmasını amaçlayan Şark Postası adlı gazete de 1952'de yayına girmiştir. 1953-1962 arasında yayınlanan Sesleniş İslami bir yaklaşım getirmeye çalışmıştır. Aynı yıllarda okullar ve çeşitli kuruluşlar da basın alanındaki etkinliklere katılmış, Gökalp (1951) Gayret, Tarancı, Dicle Kaynağı, Talebe Mecmuası, Diyarbakir Kliniği, Dicle, Çizgi gibi dergiler çıkmıştır. Bu arada, 1953 Ekim'inde yayınlanmaya başlayan Kelek adlı mizah dergisi 4 sayfa yayınlanmakla birlikte yaygın bir ilgi görmüştür.

İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Merkez
ADI :Yeni Yurt
ADRES :Inönü Cad.Modern Çar.ZeminK.No:1
TELEFON :240281

KURULUŞ TARİHİ :24.11.1953
SAHİBİ :Yaşar EVİRGEN
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :Remzi GARAN
BİLFİİL ÇALIŞAN :4 kişi
YAYIN SÜRESİ :Günlük
İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Merkez
ADI :Inönü Cad. Modern Çarşı Zemin
ADRES :Kat. No: 1
TELEFON :226122 - 240281

YÜZÖLÇÜMÜ :0.90
TİRAJİ :600
SATIŞ MİK. :600
İADE MİK. :Yok
DİZGİ ÇEŞ. :Makine
BASKI ÇEŞ :Tipo

KURULUŞ TARİHİ :15.5.1962
SAHİBİ :Haydar GARAN
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :Ö.Faruk EVİRGEN
BİLFİİL ÇALIŞAN :4 kişi
YAYIN SÜRESİ :Günlük
İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Merkez
ADI :Öz Diyarbakır
ADRES :Ekinciler Cad. Hatıralar Ap.
TELEFON :214225 - 219751

YÜZÖLÇÜMÜ :0.90
TİRAJİ :600
SATIŞ MİK. :600
İADE MİK. :Yok
DİZGİ ÇEŞ. :Makine
BASKI ÇEŞ:Tipo

KURULUŞ TARİHİ :24.4.1984
SAHİBİ :Fahrettin KANAT
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :M.Zeki ÖZOLGUN
BİLFİİL ÇALIŞAN :A.Kadri KAPLANOĞLU
YAYIN SÜRESİ :4 kişi
İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Merkez
ADI :Diyarbakır Söz
ADRES :Rızvanağa Sok.Altındağ
TELEFON :Apt.Altı
:248700 (3 Hat)

YÜZÖLÇÜMÜ :0.90
TİRAJİ :400
SATIŞ MİK. :365
İADE MİK. :35
DİZGİ ÇEŞ. :Makine
BASKI ÇEŞ :Tipo

KURULUŞ TARİHİ :1991
SAHİBİ :Halit TUNÇ
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :Ömer BÜYÜKTİMUR
BİLFİİL ÇALIŞAN :4 kişi
YAYIN SÜRESİ :Diyarbakır
İLİ :Silvan
İLÇESİ :Meşale
ADI :Gazi Cad. Cihan Pas. No:230/3
ADRES :46 46
TELEFON

YÜZÖLÇÜMÜ :1.35
TİRAJİ :3000
SATIŞ MİK. :2750
İADE MİK. :270
DİZGİ ÇEŞ. :Bilgisayar
BASKI ÇEŞ :Ofset

KURULUŞ TARİHİ :17.2.1988 YÜZÖLÇÜMÜ :0.45
SAHİBİ :Yaşar PARLAK TİRAJİ :500
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :Yaşar PARLAK SATIŞ MIK. :300
BİLFİİL ÇALIŞAN :4 kişi İADE MIK. :200
YAYIN SÜRESİ :Haftada iki BASKI ÇEŞ. :Elle
BASKI ÇEŞ. :Pedal

İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Merkez
ADI :Gap'ta Diyarbakır
ADRES :Gazi Cad. Su Akar Pas. Kat:2
TELEFON :211098 - 225664

KURULUŞ TARİHİ :1990 YÜZÖLÇÜMÜ :0.60
SAHİBİ :Felat CEMİLOĞLU TİRAJİ :200
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :Şeyhmus DİKEN SATIŞ :
BİLFİİL ÇALIŞAN :3 kişi MIK.İADE :
YAYIN SÜRESİ :Aylık MIK. :Bilgisayar
DİZGİ ÇEŞ. :Ofset

İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Ergani
ADI :Ergani
ADRES :Ergani Basımevi
TELEFON :11 59

KURULUŞ TARİHİ :10.6.1966 YÜZÖLÇÜMÜ :0.68
SAHİBİ :Şerefettin OKUMUŞ TİRAJİ :500
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :Zülküf ALP SATIŞ :200
BİLFİİL ÇALIŞAN :6 kişi MIK.İADE :300
YAYIN SÜRESİ :Haftalık MIK. :Elle
DİZGİ ÇEŞ. :Pedal

İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Silvan
ADI :Silvan
ADRES :Gazi Cad. Belediye İş Hanı No:5/
TELEFON A
:50 67

KURULUŞ TARİHİ :15.7.1987 YÜZÖLÇÜMÜ :0.45
SAHİBİ :İhsan KARAKUŞ TİRAJİ :500
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :İsmail ERDOĞAN SATIŞ MIK. :250
BİLFİİL ÇALIŞAN :4 kişi İADE MIK. :250
YAYIN SÜRESİ :Haftada iki gün DİZGİ ÇEŞ. :Elle
BASKI ÇEŞ. :Pedal

İLİ :Diyarbakır
İLÇESİ :Silvan
ADI :Silvan Mücadele
ADRES :Gazi Cad. Cihan Pas.
TELEFON :32 35

KURULUŞ TARİHİ :17.2.1988 YÜZÖLÇÜMÜ :0.45
SAHİBİ :Yaşar PARLAK TİRAJİ :500
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ :Yaşar PARLAK SATIŞ :300
BİLFİİL ÇALIŞAN :4 kişi MIK.İADE :200
YAYIN SÜRESİ :Haftada iki gün MIK. :Elle
DİZGİ ÇEŞ. :Pedal

ZARGOTINA ME

ŞÊX Û MELLE

Dîlbirin

Îlim û irfan şanê te da
Şohret ew e eslê xwe da
Çêbûn xelas şora te da
Civat xweş e koma xwe da

***

Ev komeka koma biran
Koz vedaye eslê giran
Xeflet li ser te bû giran

***

Were meke vê xefletê
Bike cehda heq zimetê
Ev zimeta cehda te tê
Bernede eslê şohretê

***

Ev şohreta eslê me ye
Cehd û repta kalê te ye
Te birkiri ji bo çî ye
Welat dinal hêvya me ye

***

Hêvi em in nema sebat
Şêx û mella dûrket xebat
Wan birkirin doza welat
Em civatbîn bo rojhilat

***

Rojhîlatê bê xelati
Şêx û mella ka birati
Heryeki çêbu hewaki
Ereb û Rom bûn xelati

***

Dîlbirin im ku dibêjm
Derdê welat xwin dirêjm
Şêx û mella heq bibêjm
Ereb û Rom par qirêj in

***

Para mîno te sedef e
Ev zozanê belek-berf e
Mebe xevok şiyarbe xevê
Derket rojan meke şevê

***

Rojhîlatê daye roni
Xwişk û biran rabû hêvi
Bes e roniyê meke tari
Şerke ji Ehmedê Xani

***

Nûbar dayka xwendevan e
Xwendevan ra pîr hêja ye
Zîk li ber te têrê kaye
Lema te pişt nûbar daye

***

Şêx Said, Xani mella bûn
Ew li şahê mûrşîda bûn
Bona rehet seri dabûn
Şêx û mella kerr û lal bûn

***

Xaltûzer û Bedîrxan,
Alişêr û Rîza û Şerefxan
Bona welatê hêja
Wan ji serê xwe berdî

***

Ey birayê zana û îlimdar
Mebe para Ereb û Romê zordar
Te ling daye ser milê birayê koledar
Şallah tu bibi nola sêla cengar

KAR'A MIN

Silbûs* disa dûman girt
Pirê çîyan Kar'a mîn
Jî mîn berx û beran girt
Gurê çîyan Kar'a mîn

Ewrên tari bar bî bar
Pûk û xedew jê tèn xwar
Bûne zorbe gurên har
Lî ser rîyan Kar'a mîn

Rojên xweş çûn , wunda bûn
Lî paş çîyan talde bûn
Şer û hesret peyda bûn
Ser sêwiyan Kar'a mîn

Ew roja me demeket
Şev û êvar ber neket
Tav û trêj ser neket
Me gundiyan Kar'a mîn

Jî aliki gul rêsi
Jî aliki çilmîsi
Tu car lî mîn napîrsî
Jî mîriyan Kar' a mîn

Baranek hat jî bakûr
Xurmin daye gelyê kûr
Ezman jî te gelek dûr
Pîr gîriya Kar'a mîn

EZMANÊ KAR'Î

*Lî Dersim navê çiyaki

"WEYLÊ"

"Weylê"; wêneyek hevalê meyê hêja, wênevanê jêhati Samet AYDIN' e. Bı navek dın ew, qêrin û hewara gelê me yê bındest e. Samet, jana dilê gelê xwe yê jar û bındest bı zmanê rengan va pêşkeşê dınê, ya mirovatiyê dıke.

Lê tu dibê qeyê dınê kor e û mirovati jı doh va mırıye, deng jı kesek dernayê.

Wek ku Kek Baran dı çarinek xwe da dibêje;

"Yeki kor çawa dıkare lı hev bine rehgan
Yekê kehr çı dızane qedr û qimeta dengan
... "

Lê pır heyf û mıxabın ku iro lı ser rûyê dınyê, hela kehr û kor jı xweş mirova zeftır û xwurttır in. Lê, şık tune ku iro rûpelek dırokê êdi, dı nava tılı û pêçiyê jar û birçi, jir û zana û xweşmıra da ye. Çerxa dırokê ber bı me dıgere.

Azadi ne dır e.

Weylê dınya yê, çavê xwe veke lı me mêzeke!

NAME JI DAYIKÊ RA

Mazhar KARA

Na, ez naperpîtim. Lî welat rengan xwe şewitandîye. Buhar xwe xwin dîke, navê xwe jîbir kîriye. Lema mêrgên me reng venedan.

Lê tu megrî.

Mî çiqilê Zeytunê şîkan, kevoka spi xwin bû; reng şewitîn dayê!

Lê tu megrî. Ez bê deng naminim, bê reng.

Bê kîlam naminim, bê stran, bê çîrok... Kanya helbesta wek dilê te zik-zelal e, dayê.

Ez bê deng naminim.

Zarokên ber şîr, davêjin ber marên kor. Deng jî pis û heraman dernayê.

Destê te ba mî dîkî, çavên xwe zuhake dayê. Kenê te ba mî dîke... Tuji baş bîzan ku tebata mî jî bê te nayê. Lê ez gulsosîna sêwî nahêlîm. Çavên xwe zuhake dayê.

Qalçîçek nazenim, zû dîçîlmîsîm. Wan bê ken nehêle dayê. Zanîm, dilê te jî tebat nake. Dilê te... dilê te û dilê te dayê.

* * *

Ez ku neqêrîm dîfetîsîm; mijûl nebîm, neponîjim, netîrsîm, negrîm, hezneckîm... şerm nekîm. Belê, dîfetîsîm dayê.

Dîqêrîm, bîra bes bavên ber wan marên kor, van rojên minê zer, bî çeman da bernedîn rengên mî. Dîbêm, bîra buhar dî tema xwe da bîmînc, eyd û erefatên me dî tema xwe da xwe nuh bîke.

Ez neqêrîm dîfetîsîm dayê. Gotînên mî venemîrînîm. Femkîrîm ne bese. Ger neqêrî ew jî bî kêr tîşteki nayê. Ger neqêrî nabe dayê... Mast eyvan nagîre, kulîlk nabîşkîfîm, gulsosîm şa nabîm, çevkani zik-zelal nazên û lî ezmanê me çîvîk fîrnadîm azad.

Femkîrîm ne bese, tenê gîrî jî bî kêrî tîşteki nayê.

Negrî, negrî ku ez bêxem bîqêrîm.

Ger neqêrîm, berbang zelal nabîm û xerîbî xwe naşewîtîne...

* * *

Ev çendekê ku ji ter nanivisim.
Ev çendekê ku tu ji hişêmin, ji bira min dernayê.
Rûyên sar, çavên şil û rengên mirinê wîha li kuçên Amed negeriyana, jan daneketa strana kuçan, ew çax minê ji ter qala gewra xwe bikira.
Zanım tê pır hez biki.
Dil mîqabilê dil e, Inê.

* * *

Ji min ra gotinên nuh dibê. Ewên ku hetani iro nehatine gotinê.
Gere, navek nuh li vi jana dil ji bıkım.
Çevên min tije çûçikên baranê bûne. Her çewtiyek dirokek li eniya min dimivisine; li ser tina rûyê min.
Xem û xeyalên min di kuçên baranê da hatin çelkırın.
De, tu navek bi jana dilê min ra biğihine dayê.
Awêrên min man li ser çavên birçıyan. Dilê min ma li cem jaran û sêwıyan.
İro min, bi kêrek ko deriki dın di dilê xwe da vekır. Tu xem neke. Min emrê xwe wek gogek berfê di lat û zınarên çıyayên me da avêt xarê. Lê ew bû gogek ağır ber bi tava sor da xwurıcı.
Lewra, ji vê agirê dil ra navek divê, dayê.
Ka, ezê ji zarokên xwe ra, ji kulilkên xwe ra û ji kevokên xwe ra çi bersiv bıdım.
Bi zıman û zaravên te ji min ra gotinên nuh dibên. Yên ku hetani roja iro nehatine gotın.

* * *

Dayikê nızam te bihistiye.
Min ew zûda ji bir kırıbû. Min gotıbû bira ew ji min ji bir bıke.
Lê wexta ku hemû kes dikevin xewka şêrin, ewçax bajar her ji dengê fiqa celatan ra dimine. Yek ji ji turjên lampê kuçan ra. Ewçax tenê qelema min di kûrahiya dilê min da li gotinên nuh digere, hêviyên teze dineqine.
Bira geliyên çûcika, destê xwe di bin siya guliyên hêşın da veşêrin. Ew guli ku hê bi xwinê nehatine birin, kezi nehatine şekırın. Ez di kurahiya hêşınahiya xwe da me; li wi çıyayên ku tu kesek neçû yê, ew gola ku hela hê tu kesek neketiyê û di vi ronahiya ku hetani roja iroyin tu cari nexalifiye.
Ew, wek şitlek darê biyê di bin siya diwarek hulşıyayi da, bi wi awayê tenik û dirêj.
Lê bawerke dayê; ger palên zewıyan xwe wer xwar û rast nekırana, ranebana û rûnenıştana û ronahiya keda xwe bi minra parve nekırana, minê xem û xeyalên xwe, çalakiyên xwe wek berhema evinê xelet û bêbext bihesıbanda. Ma qey dibê ku min qet li zeraya zewıyan ji mêze nekıra û çavên xwe, awırên xwe tûj bıkûta gewriya, ezman û stêrkan ji sêwi bihişta û bê evin biçûma.

Lê tu, griyên xwe, hêsrên çavê xwe topi serhevke dayê.
Ku ez xwe bi bıjangê te negırım, bawerke ezê di çemê hêsrên xwe da bıxeniqım.
Hêsrên xwe nedê pêşıya min. Ku ez ji dil û canda bımeşım...
Bira, ma tu ji dengê lingê neheqan nabıhızı. Bınhêr, stêrkan ji çavên xwe kutane ser gund û bajarên wêrankırı, avahiyên hilweşıyayi, evinên belakırı û dar û kevırên şewtı...
Dilê te tenıke, dızanıım ku tu ji van dangan dibıhızı. Bawerke dayê, dengê lorına nahêlên ez razêm.

* * *

Lingê xwe bıde ber xwe, rabe. İro xwe bi misk û emberê bışo, wek kulilk bıxemıle. Bira kulilkê newrozê ji ji te şerm bıkın.
Bira newroz ji te şerm bıke ku êdi vi xwinê ji eniya xwe bışo.
Ezê iro ağırêk dın dadım, dayê.
Lê tu ji bir meke, wek kulilka bıxemıle. Ji bir meke wek kulilkê.

HUNERMENDEK HÊJA : Burhan Şêwi

Hesen Hebeş

Ez bi elmani aşnayı vê berhemê bûm; ev di kovara "Kurdistan Heute" da belav bibû û hukardariya wê kêmbû hida kîrîn di wergerandinê da.

" **Zaroyên cîna** " kareki huneri bilind û resen e, koma mîn ji birayê xwe Burhan xwest ku deqa wi bi erebî jî min ra bişîne, wi jî ew daxwaza yekser bi cih ani û xweşiya xwe nişan da ku ew bi Kurdi kîrîh û belav kîrîn.

Pîrî jî dê û bavê me Kurda nîkarîn berhemê keç û kurên xwe bi zîmanê xwe bixwinîn an guhdar kîn; mîn hêvi da "**Zaroyên Cîna**" jî dê-bav, xwişk û birayan û jî dostan ra bivehimîn û pêşkêş bikin.

* * *

Burhan Şêwi, di sala 1955' an lî başûrê Iraqê, lî bajarê Kotê hatiye dinê. Xwendinên dibistani lî wi welatî temem dîke. Dî zîndînen rejîma Iraqî da jî kuştîne rîzgar dibe.

Lî Moskow, lî Înstîta Sinemeyê, lî pişka senarîstiyê di salên 1980-1985'an dîxwîne û diploma xwe lî ser Sineme Kurdi dînvîsîne û niha jî ew bi sineme û şano ve mijûl dibe.

Burhan Şawî niha lî elmanya diji.

Du berhemên helbestvan bi erebî belav bûne, herweha ew di warê wergerînê da jî çalak e.

ZAROYÊN CINA

*Ro purtîqala xwedê ye
ya avêti hêsoyê din..*

û Kurd..

Zarocin in..

Bira wi kîrîne û bi wê din bûne

..

Ma te diti

Çawa cîn har û din dîbîn!!

*

Ro şevêk e..

Zêrîni ye..

Ro newroza esmanî ye..

Cîna ew di xewnê da din..

Jê re..

*Morî jî gundên deryayê
dirêj kîrîn..*

Û text û tacên mermerî

Jê re..

Bajarê jî kefa êgîr

Dirêj kîrîn..Gundîn..

Bihî behivî..

Jî rûmetiyê êxistîn..

*Di destpêka berbangê de
kuştîn..*

Û kaniyên..

*Ku dirok pê rû geş bû bû
xetîmandîn*

Kambaxên newalan ditîn, derya ne din..

Burhan Şêwi

PIŞTÎ HEFTÊ SALÎ...

Celal Özgür

Dî vê heftê salî da lî dinê çiqas tişt guhurin, çendi û çend caran dinê xirav bû cardin ava bû, le di vê axê da jiyana milettê kurd da tu tişt neguhuri. Ger car caran guhartin hebe ji ew ber bî xirabiye bû.

Demek em bifikirin, piştê Şerê Yekemin, hêzên gir rûdinên, dinê gor dilê xwe saz dikin. Beri vi, serokê Amerikayê bî navê xwe beyanemek, "Prensibên Wilson" ilam dike. Gor ev beyaname, divê her milet jiyana xwe bî destê xwe damezirandiba, bî gotinki dî her milet xwedi teşkilatek siyasi û bî serxwebana. Ka? Çova ki qalîn bû denge wi derket. Yê belengaz ra ji xulami ket, xulamiya usa milettek ku bî sedî 70 bê meji.

Piştê Şerê Yekemin tenê lî Efrîkê bî sedan dewlet çê bûn. Hin ji wan ku bûbû xwedi dewlet, ne xwedi tarix ne ji xwedi şexsiyeteke bû. Belki hin ji wan kevir nedabû ser kevirê lî rûyê dinyayê. Lê dewletê wan hebû.

Dinyayê Şerê Durwemin çê bû. Piştê Peymana Potsdam û Yalta carkî dî "mezî" rûniştin sazêk dan dinê. Rêxistina Miletên Yekbûyî ava bû. Piştra ji Beyanama Giştî ya Mafên Mirovati ilam bû. Lî ser mafên mirovati dîr û direj hat seknandin di vê beyanamê da.

Piştî van salan ji nezîki milyarek û niv insan gihiştin azadiyê. Çîn'a mezî, Hindistan, Cezayir, Viyetnam û bî dehan welat xilas bûn. Lê Kurd? Miletên rûyê dinê yeko yeko xilas dibû, lê belê hebûna Kurdan bixwe dilê xelqê nedihat, wi kirin çar perçe. Çi dibû çî nedibû, dibwa ku yek tenê nikariba wi zift bikirana. Bo vi çar dewlet milê xwe dan hev, daku Kurd

nikaribin cihê xwe bilvîn.

Jiyana miletan da hin dem yan ji bûyarên girîng bo muhasebata netewî fîrsetên baş derdixin peşîya meriv. Dîgel gelek tiştên dî, 70 salîya Serhildana Şex Seid ji fîrsetek başe bo xwe rexnekirina Tevgera Kurd û ders derxistin bo pêşeroj.

Rewşa iroyin ya Milletê Kurd giştî nişan dide ku, Tevgera Kurd, lî ser "Serhildanin Kurd yê çûyin û şikestinan likolinên ilmi nekuriye, dersên tarixî dernexistiye. Loma Kurd iro rewşek dijwar, reş û tari dijîn. A rasti meriv mikare bêje heq ji nekuriye.

Dî rûpelek da meselên usa giran nayanengeşe kûn, ez zanim. Bo munaqesheke ilmi û xebateke serwest dixazim bî hin pîrsan beşdar vi pêvejoyê bibim. Bî bersivên rast û bî ci, bawerim Kurd wê gavek baş havêjin.

Gelo şikestina 25 da cihê problemên rêxistinî, serokati û bernamêyî çî bû? Ji wan kijan iro ji berdewam e? Serhildana 25 û yê piştî wi çîra mînteqekî da man, lî seranser welat belav nebûn? Gelo serokatiya Tevgerê bo pewendiyên der çîqas hazîrî kir û vi kari çawa didit? Dî Tevgerê da cihê ronakbîr û pişporan çî bû, bî gotin ki dî hiş û zanebun û pêşdîtin çî wari da bû? Piştên van bûyarên dawî lî Başûr, hewce ye meriv pîrska, Kurd çîra nikarin yekîti çekin? Tu wext karê yekîti da Kurdan tiştên baş nekuriye. Pîr mixabin Kurdan xususiyetên netewî yê xurt û bî bingehek peknanîne. Semedê vi tiştî çî ye? Tesira ax û hewayê, heta tesira genan çî ye lî ser vê kêmasiya Kurdan? Şerê 25 an û pişt wi, kê derê çî hat bîrkirin, çî nehat kirin? Divê van pîrsan bî hişekê rehet û selim bê bersivkirin. Hetta ger pewist be, hertişt nuh ve bê şîrovekirin.

Dî heftê salê wunda da gelo tu tiştê bî kar tune?

KANAYAN BİR YARA... BARIŞ ÖZLEMİ ve "ÇOK GEÇ OLMADAN"...

Nazlı ÇINAR

Cuma Boynukara, bir tiyatrocudur. Ve sanatın o özgün evrensel yanını yakalayan bir insan. Yaşanan gerçekliği tiyatro diliyle anlatan biri. "Çok Geç Olmadan" adlı tiyatrosesi, Kasım 93'te Gerçek Sanat Yayınları arasında çıktı ve Kültür Bakanlığı OyunYazma yarışmasında Kültür Bakanlığı Ödülünü aldı. Bu eser, yazarın üçlemesinin ikinci kitabı olma özelliğini de taşıyor.

Eserde karşılaştığımız insanlar, yüzleri ve sözleriyle bildik, tanıdık. Okadar yakın ve içimizdeler ki. Oyuna belki "Paradigmanın İflası" da denebilirdi. - İşte o zaman yol Haymana'ya çıkardı. - Olay, kişiler çerçevesinde yanlış politikaların, süreçlerin sorgusu... Sorgulayan ve sorgulanan resmi düzlemde özlem duyulan düzleme geçiş aşamasında yer değiştiriyor. Olay; bir Kürt köyünde ihbar sonucu yakalanan bir gerilla doktorunun, baskına uğrayan karakolda mahsur kalması, -Karakola yardım ulaşması mümkün değildir.- sorgulamasının yapılması aşamasında yaşanan süreci gözönünde tutma, inanılan yaşamı inatlasavunma çabasıdır. Peki, "Adam"ı bu inada sürükleyen şey neydi? Kendi düşüncesinin ve yaşamının mimarı olması mı?

Olayda adı geçen "Rütbeli", "Adam"ı sorgulama sırasında zaman zaman bildik söylemlerin dışına taşar. Aslında; resmi ideolojinin yılmaz savunucusudur. Bunca zaman düşüncesine ihtiyaç duyulmamış, ne emredilirse onu yapmıştır. Ama ya süreç tersinedönerse? "Rütbeli" ile "Adam" arasındaki tartışmada "Rütbeli" huzursuz olur. Çünkü, kendisinin olmayan düşünceler taşımakta, üstünde hiç beynini yormadığı- "Adam" ise, yaşamını belirleyen düşüncüyü tercihinin sonucu olarak görür ve özgüveni tamdır. O, gün-delik hayatın sıkıntıları ve çaresizlikleri içinde bir insan değildir, olmayacaktır. Ve bu kararlılığıyla hem çok şey kaybet-tiren, hem de çok şey kazandıran bir insandır. Oyundaki diğer tiplere gelince; "Kılavuz", kişisizleştirilmiş insan prototipidir. Kraldan çok kralcı ve maddi çıkar temelinde kurulan ilişkinin yozlaştırdığı köle tipi insandır. "Uzman resmi ideolojinin kuru sesi ve aba altındaki sopasıdır. "Sahibinin sesi" dir. Sözler kendisine ait olmasa da susmayı beceremez. Çünkü, mantığın bittiği yerde o başlamıştır, söze. Bunun dışında oyunda "Rütbesiz"ler var. Kimisi, "Kanı kanla yıkamaya gelmiş", kimisi sorgusuz görev bilinci içinde, kimisi vatan sevdasında, kimisi ölüm paranoyasında. Ama hepsi de yaşamadıkları gençliklerinin, gerçekleştiremedikleri düşlerin özlemi içindeler.

İşte burada görev; silahlara değil, düşünen, araştıran, irdeleyen beyinlere düşüyor. Yıllarca bu görevin gözardı edilmesi ve ettirilmesi aydınların büyük handikapıdır. Dün ve bugün yaşananların ruhlarda ve bedenlerde yitirdiği kayıplar çok büyük. Bugünden önlem alınmazsa, yarın çok geç olacaktır.

KENDİ SESİNİ YİTİREN ÜLKE...ve" MUHTARO"

"Muhtaro", Cuma Boynukara'nın oyun üçlemesinin ilki. Tikelden tümele, lokalden genele bir olguyu saptaması ve sanat diliyle bize yansıtması bakımından önemli. "Muhtaro" nun kişiliğinde bütün bir ülkenin gerçekliği gözönüne gelir. O bir nirengi noktasıdır. Olması gerekenle olan; zora dayalı olanla, özlenen arasında. Baştanbaşa yalnızdır ama gerçektir.

Olay; Bir Kürt köyünde geçer. "Muhtaro", köyün seçilen -seçtirilen- muhtarıdır. Politika ahlakı-ahlaksızlığı içinde yetişmiş bir şark kurnazıdır. İşsizlikten bunalan ve muhalefeti arttıran köylünün huzur-suzluğunu dindirmek için köylüye iş bulması gerekmektedir. Ve asayiş bozduklarık köy bir korucu köyü haline getirilir. Süreçte kişisel çatışmaların, kinlerin odak noktasındaki kişi "vatan haini" damgası ile mühürlenir. Ve "Muhtaro" can kattığı oğlunun - bilmeden de olsa- canına kast etmiş hale gelir. Süreçte karşımıza çıkan diğer bir olgu; "Muhtaro" nun karşılaştığı resmi bürokratik kurum işleyişini köyde de uygulamak istemesi ve yalnız bırakılmasıdır. "Muhtaro" birazda yabancılaşmıştır. Ve bu yabancılaşmasını köylülere de- geçici bir süreyle- buluşturur. Temelsiz olan yapı kısa bir süre sonra çöker ve altında kalan da "Muhtaro" olur... Oyunun son aşamasında yaşam yeni değişimlere gebe dir artık...

Kısacası, "Muhtaro" ve "Çok Geç Olmadan" da ki kişiler ve olaylar yabancı olduğu olduğumuz olgular değil. Yıllardır yaşananların dile getirilmesi elbetteki sanatla olacaktır. Sanatın ve sanatçının işlevi, toplumsal gerçeklikten bağımsız düşünilemeyeceğine göre, her iki eserde edebiyattaki yansısını buluyor.

GÖRSELERDİ

Bir avuç toprak götürdüm büyücüye
okuttum

dedi ki: "gonca gibi içinize kapantksınız
kurnazsınız yılana gül koklatacak kadar
gölgenizden çekinip uzaklaşmıyor
kırlangıç adaletlisiniz

hiç birşey korumuyor varlığımızı
ve yurdunuzu
tanrılar ve cumhuriyetler umursamıyor
ateşi atılsın koynunuzdaki gül ve mûska"

gözlerim görüntü torbası
koru beni ey sıkıntı

dedi ki: "kaçıyorsunuz
kımlı duylsa sazlıkların arasında
sırtlayıp bir bağcık ömrünüzü
papatyaları tek başına bırakarak
başlarını taştan taşa vururak
türküleriniz
yurdunuz baygınlık geçiriyor
böceklere ve solucanlara kalmış
çocuk oyuncakları
onarılmamış pencere
vs. vs.

ey hades yurdunda
kumun kuma bıraktığı aralık kaldı mı
yağmurun yağmura bıraktığı aralık

bir avuç kan götürdüm büyücüye okuttum
dedi ki: barbarlara nasıl bırakılır gömüt
taşları

ay oynak bir kadın olurdu
atalarınız gökyüzüne bakınca
papatya
elbiselerini soyardı
dokunduklarında
yaşam hoşnuttu onlardan
şimdi doğrulup dünyaya baksalar
görseler kedilere ve köpeklere kalmış
serinlediklerinde gölgelik
/ki o gölgelikte tütün sararlardı
silahlarını ve yaşamı onanrlardı/
görselerdi
"taştan peçe" yaparlardı yüzlerini
ey theseus ölülerim üşüyor
gül koklamışlığı
öpüşü
taş tırmışlığı ortalık yerde
çürüyor

Ibrahim MALGAÇ

BÖLGEDEN SANAT HABERLERİ

Diyarbakır'lı şair, gazeteci, yazar Yılmaz ODABAŞI, daha önce yayınladığı "Şeyh Sait Destanı" adlı şiir kitabından dolayı tutuklanarak Haymana Cezaevine kondu.

• • •

Diyarbakır'lı yazar Edip POLAT, yaklaşık 1.5 yılla yakın bir süreden beri yatmakta olduğu Bursa Özel Tıp Cezaevinden tahliye oldu. Polat, "Newrozladık Şafakları" adlı kitabından dolayı tutuklanmıştı.

• • •

EGİT-SEN Diyarbakır şubesi kadın komisyonunun düzenlediği aylık söyleşi ve imza günlerinin ilk konuğu gazeteci-yazar Cezmi ERSÖZ 'dü. ERSÖZ, geçtiğimiz ocak ayı içinde, kalabalık bir okur kitlesiyle söyleşti, kitaplarını imzaladı.

• • •

Fotoğraf sanatçısı Hasan TÖRÜN "Yaşamdan" başlıklı fotoğraf sergisini, geçtiğimiz Ocak ayı içinde, Diyarbakırın Ofis semtindeki Akbank Sanat Galerisinde açtı. Sergide, toplam 46 adet değişik ebatlardaki renkli çalışmalarını yer aldı.

• • •

Diyarbakır Sur İçi Belediyesi, Orhan Aşena Şehir Tiyatrosu'nun adını, "Mehmet Akif Ersoy Tiyatrosu" olarak değiştirdi.

• • •

Büyük Kürt şair, yazar ve düşünürü Ehmedê XANI'nın "MEM û ZİN" adlı ünlü eseri, Ouma KOYNUKARA tarafında Türkçe olarak yeniden oynatıldı. Halen provaları devam etmekte olan oyunun yönetmeni Veysel ÖNGÖREN, oyunun Diyarbakır Sur İçi Belediyesi M. Akif ERSOY Şehir Tiyatrosun da, önümüzdeki aylarda sergileneceğini söyledi.

Bu büyük eser, daha önce ünlü Kürt şair ve yazarın Eskerê BOYIK tarafında, Kürtçe olarak oynatılmıştı.

DÜŞEVİ

Düşevinde kapılar eksik
Perdeler gülüyor
Antepmalı mavi basma üzerine
Güldükçe dökülüyor
Gül arasında gül düşmanı dikenler

Dökülen belki de kötü yanlarımızdı

Düşevlerinde düşlerimiz topal
Umutların direkleri kırık
Uzun denizlere açılmak
Bir süre yerinde duracak

Düşevlerinizin gözü aydın olsun
Umut tacirleri ipek yolunda.

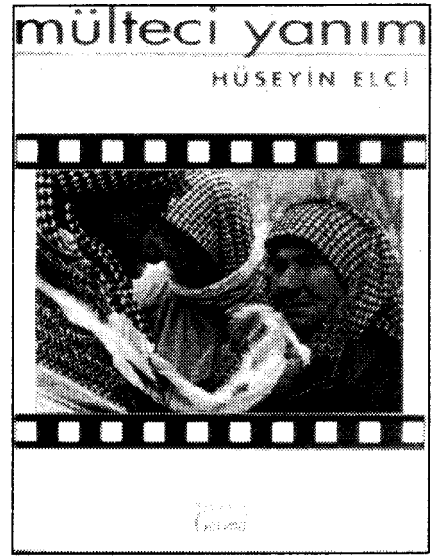
Ocak'93

Ahmet ÇAKMAK

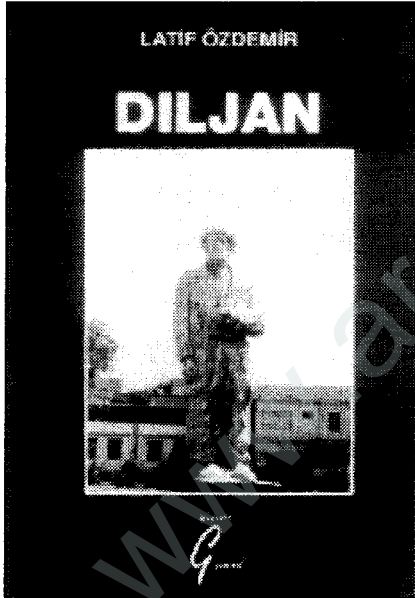

Kültür ve sanat mücadelemiz, özgürlük mücadelemizin bir parçasıdır. Bu kültür ve sanat merkezi, halkımızın geleceği için önemli bir adımdır. Bu inançla **Stran Kültür ve Sanat Merkezi**'mizin açılış kokteyline katılmanızdan onur duyuyoruz.

Tarih: 12 Mart 1995 / Saat: 14.00
 Adres: Babahasan Aleml Mahallesi
 Meçhul Asker Sokak No: 1/1
 TEL: 534 16 49 Aksaray / İstanbul

Körfez Savaşı sonrası yaşanan Kürt trajedisinin görsel tanıklığı... İkinci Halepçe olarak anılan büyük göçün belleklerde silinmeyen görüntülerin fotoğrafla anlatımı... Bir çığlığın MÜLTECİ YANIM'la film karelerine yansıyan öyküsü

Bêje
 ezbeni bêje
 gost ji hesti bikoje,
 bêje
 ezbeni bêje
 kulan ji dilan irêje
 (...)

Sömürgecilik... / Sonra / Beterin beteri soluk
 O ne ustura dokunustu soluma / Kusun gökte
 Kelebeğin ciecikte bir yüzü yanık

Sev ne hêşine êdi. Erd kûr û ezman dûr e. Şewqa xwinê rahistiye rûyê min, serma di kewna xwe da, keçik bê xem di xewa xwe da ye.
 Dil di kesara te da û bîndestiya min kete bira min.

İSTEME ADRESİ
 Ekinciler Cad. Giyasettin Bey İşhanı Kat: 2 No: 112 OFİS / DİYARBAKIR
 TEL : (412) 228 60 94
GOVEND Yayınları

www.arsivakurdi.org